

A KOLOZSVÁRI MARIANUM TAN- ÉS LEÁNYNEVELŐ INTÉZET HITBUZGALMI EGYESÜLETEI

Napjainkban a felekezeti iskolaügyet feltáró kutatások a művelődés- és társadalomtörténeti keretek között értelmezett neveléstörténet egyik fontos területét jelentik. A hajdani leánynevelő intézetek múltját feltáró munkák, akár a helytörténeti kutatásokhoz is szervesen kapcsolódva, egyszerre világíthatnak meg iskola-történeti és nőnevelés-történeti témákat.

Az intézményes leánynevelés és a vallásos nevelés története szorosan összefonódik, hisz a leányok intézményes, elkülönített nevelésére-oktatására elsősorban az egyes vallásfelekezetek iskolái és női tanítórendek vállalkoztak. A 20. század elején több erdélyi városban működtek női szerzetesrendek vezetése alatt álló elemi és leányiskolák.¹ Nevelési céljaik belesimultak a kor általános társadalmi szervezkedéseit irányító célokba. Az erdélyi római katolikus egyházmegye intézményei, a felekezeti női szervezetek a katolikus öntudat és szolidaritás fejlesztését, a katolikus erkölcsiség és szellemiség promoválását karitatív, tudományos és irodalmi tevékenységek megszervezésére alapozták. Fontos cél lett a katolikus nők vallásos szellemiségben történő, szociális munkára való felkészítése és kiképzése.² A leánynevelő intézetek egy összetett társadalomba való beilleszkedésre készítettek fel tanulóikat: a majdan a családi, emellett esetleg a hivatali szférában is kiteljesedő nőkben a társadalmi felelősségérzést törekedtek elmélyíteni.

- 1 A magyar és egyetemes leánynevelés történetének összefoglalóját az ókortól napjainkig lásd: Pukánszky 2006, 2013. A magyarországi és erdélyi újkori lánynevelés és női művelődés összegző leírását lásd még: Kéri 2015. Kolozsvár első felekezeti leányiskoláiról, a leányok 17–18. századi oktatásáról lásd: Herepei 1928. Az erdélyi katolikus iskolák 1918-ig terjedő történetéről lásd: Boga 1940. Az 1920–1940 közötti női szerzetesrendek által vezetett oktatási intézmények helyzetéről lásd: Sas 2008. 36–38.; Marton 2002.
- 2 Ezeket a feladatokat vállalta fel például az 1921-ben megalakult Szociális Missziótársulat. Ifjúsági csoportokat alakítottak, előadásokat, tanfolyamokat, gyűléseket rendeztek. Az ifjúság nevelése az egyházi felekezetek és a laikus kisebbségi szervezetek közös célja volt (lásd Nóda 2001). Az erdélyi római katolikus egyházmegye további intézményeiről lásd még: Marton 2002. Lónhárt Tamás az erdélyi magyar felekezeti női szervezetek tevékenységét mutatja be (2002). Az 1920-as évek intézményteremtő és intézményfenntartó erőfeszítéseinek körképét lásd: Dávid 2000.

A kolozsvári Marianum Római Katolikus Tan- és Leánynevelő Intézet³ neve a Miasszonyunkról Nevezett Szegény Iskolanővérek⁴ nevével fonódott össze. 1911–1948 között több tagozatára⁵, ezek közül főként a Magyarország második (illetve első felekezeti) leánygimnáziumaként⁶ megnyitott tagozatára vonzotta az ország területéről a növendékeket: római katolikus vallásúak mellett görögkatolikus, görögkeleti, református, unitárius és izraelita vallású tanulókat.⁷ Az intézeti bentlakás vezetését is felvállaló iskolanővérek, illetve a világi és paptanárokból álló tan-

3 A kolozsvári római katolikus egyházközség tulajdonaként az egyházközség iskolaszéke és a gyulafehérvári Erdélyi Római Katolikus Püspökség fennhatósága, a Miasszonyunkról Nevezett Szegény Iskolanővérek vezetése alatt álló iskolakomplexum 1948-ban államosított épülete (1911-ben a Ferenc József út 64–66. sz., majd Regele Ferdinand, ma Horea út 31. sz. alatt) a romániai műemlékek jegyzékében a CJ-II-m-B-07352. sorszámon szerepel. Napjainkban a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara működik az épületben.

4 A bajorországi alapítású, lányok, nők képzését felvállaló tanítórend (hivatalos rövidítése SSND) első magyarországi rendháza és iskolája 1858-ban nyílt Temesvárott. 1907 szeptemberében Hirschler József plébános, az egyházközség iskolaszékének elnöke meghívására érkeztek Kolozsvárra az iskolanővérek, hogy vezessék a Monostor úti Augusztium elemi leányiskoláját, vegyes óvodáját és leányárházát. 1908 őszén ugyancsak átvették a Schütz-iskolában (épülete a későbbi Marianum két szárnya között helyezkedett el) beindított polgári iskola első két osztályának oktatását is. 1910 ősztől a Marianum felépítéséig a polgári iskolában tanító nővérek külön rendháza az iskola szomszédságában bérelt lakást (Gyöngyösi 1941. 9.). 1923-tól, midőn a magyar rendtartomány központja átköltözött Szegedre, a temesvári központtal megalakult romániai rendtartomány 21 rendházat foglalt magában. Az iskolanővérek magyar, román, német tannyelvű intézetekben (kisdiedővök, elemi iskola, tanítóképzők, középiskolák, népiskolák) tanítottak (Géczy *nyomán* Sas 2008. 37.). A Miasszonyunkról Nevezett Szegény Iskolanővérek nemzetközi kongregáció történetéről, illetve egyik, a Szegeden vezetett leánynevelő intézetükről lásd: Farkas 2001.

5 Az évek során elemi leányiskola, polgári leányiskola, női kereskedelmi szaktanfolyam, női felső kereskedelmi leányiskola, háztartási iskola, leánygimnázium, polgári iskolai tanárképző, zenetanfolyam, női fehérnemű és ruhaszabászati tanfolyam (ipariskola), tanító(nő)képző.

6 Bár érvek és ellenérvek keresztüztüében, országos szinten időszerűnek látszott a leánygimnáziumok alapítása, hisz az egyetemi szintű oktatás számára való megnyitása megkövetelte az érettségi bizonyítványt kibocsátó középfokú iskolatípust – az addigi, a lányok „természetes” hivatásaira, az anya és gazdasszonyi szerepre felkészítő iskolatípusok mellé. Az ország első leánygimnáziumát egységes nyolcosztályú és speciális tantervű iskolaként az Országos Nőképző Egyesület az 1896/97-es tanévben nyitotta meg Budapesten (Rébay 2008. 395, 409.). Wlassics Gyula kultuszminiszter 65719/1895. számú rendeletével a nők rendes hallgatói lehettek a budapesti és kolozsvári egyetem bölcsészettudományi és orvosi karának, és gyógyszerészeti tanfolyamot végezhettek el. 1912-ben rendkívüli (nem rendes, így egyetemi végzettséget nem nyújtó) hallgatóként beiratkozhattak a tudományegyetem jogi és államtudományi karain, illetve a jogakadémiákon tartott államszámviteli tanfolyamra is, és az államigazgatás hivatalnokaként helyezkedhettek el. 1918 végén került sor az összes világi kar megnyitására a nők számára (Müller 2001. 203.).

7 Szüleik, gyámjuk, más gondviselőjük állandó lakóhelye szerinti származásuk: Alsó-Fehér, Arad, Bács-Bodrog, Békés, Beszterce-Naszód, Bihar, Brassó, Csanád, Csík, Csongrád, Háromszék, Hunyad, Kis-Küküllő, Kolozs, Krassó-Szörény, Liptó, Máramaros, Maros-Torda, Szatmár, Szeben, Szepes, Szilágy, Szolnok-Doboka, Temes, Torda-Aranyos, Torontál, Trencsén, Udvarhely, Ugocsa, Zala vármegye (1915–16. Ért. 109.).

személyzet⁸ az évek során egy vallásos, nemzeti és felebaráti érzületű fiatalság kinevelésére törekedtek. Az intézet napjainkban is emlegetett, „máriás lelkületen” alapuló szellemiségének kialakításában nagy szerepet vállaltak a hitbuzgalmi egyesületek⁹, melyek keretében a lányoknak lehetőségük volt a vallásos élet bensőségesebb megélésére, elmélyítésére, a vallásos-erkölcsi magatartásuk kiformalására, a kollektív szolidaritás megélésére. 1927–1941 között az állami rendelettel be-szüntetett önképzőkörök céljai is e fórumon valósulhattak meg.¹⁰

Az intézeti hitélettel kapcsolatos információkat, reflexiókat ismerhetünk meg abból a tizennégy régi marianumi növendék visszaemlékezéséből, mely a Fodor György kolozsvári piarista konfráter kérdőíve alapján, dr. Bodó Márta szerkesztésében jelent meg a Miasszonyunkról Nevezett Szegény Iskolanővérek Magyar Tartományának 150 éves jubileumi kötetében, 2008-ban¹¹. E szövegekben körvonalázódik a vallás-erkölcsi nevelés hatása. A tanszemélyzet példamutatással buzdította arra a tanulókat, hogy a vallásosság életformájukká váljék, a Mária-hit vezérelje és tegye értelmessé mindennapjaikat az iskolán kívül, azt követően is: „*A paptanárok, a szerzetesnővérek és a civil tanárok mély vallásos meggyőződéssel rendelkeztek, ami nem felvett szokásban vagy külsőségben nyilvánult meg. A tanítványok esetében*

Sántha Emese (2010) a Román Állami Levéltár kolozsvári fiókjában őrzött előmeneteli naplók alapján az elemi, polgári, felső kereskedelmi és gimnáziumi tagozat 1911–1923 közötti hallgatói esetében vizsgálta a társadalmi háttér és képzettség viszonyát: a tanulók társadalmi háttérének, vallásának, apjuk/gyámjuk foglalkozásának alapján azok anyagi, társadalmi és kulturális tőkájük és a tanulmányi előmenetelük közötti összefüggésre kereste a választ.

- 8 Az intézet történetét, ezen belül tanszemélyzetének 1927-ig összeállított jegyzékét lásd a Marianum 15 (internátusának 10) éves fennállásának évfordulójára, illetve 100 éves évfordulójára megjelentetett ünnepi kötetekben: Rajka (szerk.) 1927; Sas 2011.
- 9 A Miasszonyunkról Nevezett Szegény Iskolanővérek által vezetett intézetek egyik jellemzője volt, hogy bennük „virágozott” a Mária Kongregáció (Farkas 2001. 335.). Hirschler József, a Marianum alapító igazgatója egyházi munkálkodása során szintén nagy hangsúlyt fektetett az egyesületi élet szervezésére: nevéhez fűződik például a kolozsvári Oltáregyesület megújítása, az egyetemisták Mária Kongregációjának megalapítása, a Férfi Kongregáció megalapozása. Az Erdélyi Szociális Missziótársulat Központjának moderátoraként részt vett az egyes szervezetek munkájának irányításában, ellenőrzésében. Bővebben lásd: Kende 1927; Sas 2010.
- 10 A tanórákon megvalósuló oktatás, szellemi fejlesztés kiegészítését felvállaló önképzőkörök keretében a lányok kulturális nevelése mellett nagy hangsúlyt fektettek a hazafias érzés, a bátor, öntudatos szereplés fejlesztésére (1941–42. Évk. 55.). A Marianumban működő önképzőkörök, sportkörök, énekkarok működéséről lásd még: Tatár 2018.
- 11 Tornay 2008. A Marianumnak az önképzőköri tevékenységekben és színdarab-előadások terén megnyilvánuló kulturális életét a hajdani növendékek visszaemlékezései és az értesítők/évkönyvek (1911–1923 közötti) feljegyzései alapján szemlélte Bodó Márta. (2014, 2016a) A kulturális élet részeit képezték még a filmszínházi látogatások, a tanórák és rendezvények gyakori vetített képes előadásai, az élőképeket és a rendezvény rendeltetésének megfelelő vidám, ájtatos, hazafias műfajokat (daljáték, vígjáték, oratórium stb.) alkalmazó ünnepélyek. A növendékeknek saját előadásra való felkészülése, az előadás megvalósítása a memóriafejlesztés, a nyilvános fellépés, aktív szerepvállalás gyakorlására biztosított lehetőséget (Bodó 2014. 34–37.).

ez a szellem életformává alakult, ami egész életünkben elkísért. Mint Mária-lányok bízunk a Szűzanyában, ő óvó kézzel vezet az élet sötét útvesztőjében”.¹² A kedves emlékü paptanárok és tisztelendő nővérek szeretettel, türelemmel, igényesen és módszeresen oktattak, pontosságra, fegyelemre, szorgalmas munkára nevelték a tanulókat. A diákévek legkedvesebb (legmaradandóbb, felejtethetetlen) emléke, eseménye közé tartoznak például: a Szent Mihály-templom körüli ünnepi körmenet, a vasárnapi szentmiséket követő süteményezés az Uránia cukrászdában;¹³ az 1938-as budapesti Eucharisztikus Kongresszuson¹⁴ való részvétel¹⁵; a díszteremben tartott szentmisék;¹⁶ a kápolnában imádkozás;¹⁷ a nagybőjti lelkigyakorlatok;¹⁸ a templomi éneklés.¹⁹ A kollégiumi hitéletre való visszaemlékezések említik a heti hittanórákat, vasárnapi prédikációkat (Kuncz Ferenc, Kende János, Csergő Benedek), a nagybőjti lelkigyakorlatokat²⁰, a Kaszap István-kultuszt, a jótékonyasági ünnepélyeket²¹, a Szívárdát, Mária Kongregációt, Hölgykongregációt, az ezekhez való személyes kötöttségüket.²²

12 Dobrei Losonczy Irén (Tornay 2008. 56.). Lásd még: „Olyan szellem élt az apácák és a tanárok között, amit mi próbáltunk átvenni, s az életben megvalósítani”. Száva Gáborné Demeter Enikő (Tornay 2008. 60.).

13 „Mint egyenruhás mariánumisták, az Oltáriszentséget vivő papi delegációt nyitott négyzög alakban körülvéve, szolgáltunk.” Bernáth Anna Mária (Tornay 2008. 54.).

14 Az első világháború utáni 1881-ben rendezték meg Franciaországban, majd más országokban. Magyarország Szent István halálának 900. évfordulója alkalmából nyerte el a rendezés jogát (Vass 2003. 97–98.). Az 1938-as budapesti eucharisztikus világháború utáni rendezés egy pár vidéki résztvevőjével 64 évvel később, 2002-ben Vass Erika készített interjút, és azt vizsgálta, hogy a két világháború közötti legnagyobb egyházi rendezvényt mint társadalmi eseményt hogyan élte meg az egyén: „a vallási tartalom túl mit jelentett az utazás, a fővárosban eltöltött három nap. Mit tartanak újruk legfontosabb eseményének? Milyen jelentést tartalmazott Budapest az élményeikben?”. (Vass 2003. 97.) A beszámoló arról tanúskodik, hogy életre szóló, vallási és nemzeti identitásukat meghatározó élményt jelentett számukra a világháború utáni rendezés, a vidékről érkezők számára Budapest a nagyvilággal való találkozás helyszínét is jelentette (Vass 2003. 104.).

15 Dobrei Losonczy Irén, Tornay 2008. 55.

16 Ezek mellett a „hazafias jellegű előadások, ünnepélyek, az udvaron tartott tornaünnepélyek mind kedves események voltak”. Macsek Ida (Tornay 2008. 64.).

17 Bácsné Dávid Rozália (Tornay 2008. 65.).

18 Moga Lászlóné Kovács Erzsébet (Tornay 2008. 66.).

19 Pangáné Lázár Margit (i. m. 69.). Cutean Éva görögkatolikusként mint énekkari tag vett részt a vasárnapi miséken: „A kóruséneklés mindig nagy öröm volt”. (Tornay 2008. 61–62.).

20 „Most is emlékszem, milyen nagy hatást gyakorolt rám az 1932-es lelkigyakorlat, amelyet Márton Áron tartott. A beszédre 75 év távlatából már nem emlékszem. Lenyűgöző alakját örökre szívembe zártam. [...]” Özv. Kiss Lászlóné Vincze Mária Anna (Tornay 2008. 58.).

21 „Pl. püspök atyánk felhívására 1946-ban a Marianum és a Zágonyi Mikes Kelemen Főgimnázium közös ünnepélyt rendezett. Ennek bevételét a szegény diákok, az ínségben lévő tanítók és tanárok megsegítésére fordították.” Bernáth Anna Mária (Tornay 2008. 54.).

22 „1942. december 12-én felvettek a Szeplőtelen Fogantatásról nevezett és Árpád-házi Szent Margit pártfogása alatt működő Mária Kongregációba. Az emléklapot és érmet ma is őrzöm. 1945-ben ez megszűnt.” Bernáth Anna Mária (Tornay 2008. 54.).

Személyes irattárak, levéltári hagyatékok tartalmaznak az intézeti hitélettel kapcsolatos dokumentumokat: elsődolgozási emléklapokat, hitbuzgalmi egyesületi tagságot tanúsító emléklapokat, fotókat²³, valamely szent szobránál készített csoportképeket, vallásos nyomtatványokat, a különböző események emlékére kapott kis szentképeket,²⁴ kongregációs érmet. E dokumentumok őrzése szintén jelzésértékű, a tárgyak az iskolai, egyesületi tagsági identitás felmutatására, legitimálására, az emlékek felelevenítésére, a múltnak a mába való átmentésére, a kontinuitás jelzésére, a személyes kötöttség kifejezésére alkalmasak.

A Marianum hitbuzgalmi egyesületeinek, a Mária Kongregációk és a Szívgyárda évi tevékenységét, gyakran titkári jelentés formájában az intézet értesítői/évkönyvei (1911–1943) közölték, az egyesületi élet aktuális rendezvényéről szóló tudósítást az ugyancsak a Marianum kiadásában megjelent *Mária Kongregáció hitbuzgalmi havi közlöny*²⁵ (1924–1931) *Kongregációs Hírek* rovata, illetve 1920–1931 között az intézet ifjúsági folyóiratának, az *Erdélyi Magyar Lányoknak*²⁶ *Aranyszálak* című állandó rovata²⁷ is közölte. Jegyzőkönyvek alapján született munka a Marianum Mária Kongregációinak első öt évéről, ezt a kolozsvári Szent Bonaventura könyvnyomda jelentette meg 1913-ban *Öt esztendő a kolozsvári Mária-Kongregáció életéből. 1908. dec. 8. – 1913. dec. 8.* címmel. Szerzője Gaál Honora titkár, az intézet leánygimnáziumának VI. osztályos tanulója. A kolozsvári Szent Mihály Plébánia Levéltára őrzi a Mária Kongregáció 1934. október 7. – 1948. január 25. közötti gyűléseinek jegyzőkönyveit²⁸ és a Hölgyek Kongregációjának 1927. szeptember 11. – 1942. július 8. közötti gyűléseinek jegyzőkönyveit²⁹. A *Huszonöt év a Szeplőtelen Fogantatásról nevezett Árpád-házi Boldog Margit pártfogása alatt álló Hölgyek Mária Kongregációjának életéből 1916–1941* című díszalbum nyomtatott formában is elérhető.³⁰

23 A budapesti Magyar Természettudományi Múzeum Fotótára őrzi Balogh Ernő marianumi (ásványtan-, geológia- és növénytan-) tanár 20. századi erdélyi tájképeit, ezek között pedig a Marianummal kapcsolatos fényképek (épület, rendezvények, kirándulások, csoportképek) is szép számmal szerepelnek. Válogatást ezekből lásd: Sas 2011. 272–296.

24 Mindezen dokumentumok megtalálhatók például Perényi Edit, a Marianum 1937-ben érettségizett tanulójának személyes hagyatékában, melyet az Erdélyi Református Egyház Levéltára F25 szám alatt őriz.

25 Alapító szerkesztője Csergő Benedek hittanár. Borítóját lásd a 9. képen.

26 Alapító szerkesztője Kendé János hittanár, a Marianum magyar, német és francia szakos tanára.

27 A rovat közösségépítő és -szervező szerepéről lásd: Tatár 2016.

28 Szent Mihály Plébánia Levéltára, 290/i. Tematikusan rendezett kötetek. 7. doboz, „a” kötet.

29 Szent Mihály Plébánia Levéltára, 290/i. Tematikusan rendezett kötetek. 8. doboz, „b” kötet.

30 Teljes egészében olvasható a Sas Péter által összeállított monográfia függelékében. (lásd: Sas 2011. 203–269.) E díszkötet kongregációs csoportképeket közöl még a 38., 39., 62., 69., 70. oldalakon, és adattára tartalmaz kongregációs díszgyűléseken elhangzott beszédeket és egyéb kongregációs dokumentumokat a 131–132., 137–138., 192–193. oldalakon.

Az intézeti hitéletről, a hitbuzgalmi egyesületek működéséről szóló források számos vizsgálat lehetőségét rejtik magukban. Bodó Márta a Mária Kongregációk és önképzőkörök mint a diákszínházas fórumainak közösségformáló szerepét vizsgálta két kolozsvári iskola, a piaristák által vezetett fiúgimnázium és a Marianum leánynevelő intézet esetében.³¹ Megállapítása szerint az erdélyi katolikus iskolák többszázados pedagógiai, jellemalakító gyakorlatát képező színi gyakorlat – melynek funkciói a történelem során változtak, a pedagógiai célzat mellett fel erősödött a nemzeti identitás erősítését megcélzó szerepe –, a 20. század közepéig hangsúlyosan jelen volt az erdélyi felekezeti iskolákban. Az önképzőköröknek 1927-ben állami rendelettel való megszüntetése ugyan felszámolta a diákszínházas egyik fórumát, amely az iskolai ünnepek, hitbuzgalmi egyesületek, cserkészlet keretében azonban tovább virágzott.³²

Jelen írásban a Marianum értesítői/évkönyvei, havi közlönyei és a kongregációk jegyzőkönyvei alapján mutatom be a hitbuzgalmi egyesületek működését. Feltételezésem szerint a szervezettségüket, kulturális és szociális céljaikat, ceremóniális repertóriumukat³³, az események és személyiségek emlékeztét kultiváló társadalmi gyakorlatokat³⁴ láttható információk az iskolai élet általános jellemzőire világítanak rá, ugyanakkor részletekben engedik fölsejteni azt a mechanizmust, amely által egy intézmény (közössége) egy szellemiség, világnézet kialakítására törekedett. Láttatják azokat a törekvéseket, melyek az egyén *kollektív identitásának* kiépülését biztosító *kulturális alakulat*³⁵ megalapozására irányultak, amelyek az egyént hétköznapijainak vallásos, humanitárius, bizonyos értékek³⁶ mentén történő megélésére szoktatták rá. Úgy gondolom, hogy a különböző iskolai hitbuzgal-

31 Bodó 2016b.

32 Bodó 2012, 2016b.

33 Az ünneplés szövegrepertóriuma az emlékezési szertartás tartalmának legkézenfekvőbb megfogalmazása. Az ünneplés „latens, implicit, rejtett jelentése, tartalma”, mellyel az esemény résztvevői azonosulnak, például a szertartás térhasználatának elemzése által leplezhető le (Keszeg 2002. 27., 31.). Barna Gábor az ünnepek alkalmazási lehetőségeit érzékeltette az identitás és a közösségi kohézió vonatkozásában (2017), a kollektív identitásnak a ceremóniális kommunikációban való kifejezésére (2006).

34 Jakab Albert Zsolt a 19–20. századi lokális emlékezéskultúra szerkezetét, alakzatait, kereteit, társadalmi funkcióit, az emlékezés rituális eszköztárát, emlékezési aktusokat és gesztusokat, például az 1896-os emlékévhöz kötődő kolozsvári ünnepek emlékezési stratégiáit és alakzatait elemezte (2015a, 2015b, 2017).

35 A szimbólumok által közvetített közös vonások együttese, a *kulturális alakulat* a tudatos társadalmi hovatartozás, a *kollektív identitás* kiépülésének és nemzedékeken át való fenn tartásának a közege (Assmann 1999. 138.).

36 Az érték társadalomtörténeti és szociológiai értelemben tárgyak, viszonyok, eszmék társadalmi súlya, mely önszabályozást, visszacsatolást biztosít a személyeknek. És lehet „fontos életcél, viselkedési standard az egyes ember számára, olyan norma, normarendszer, amelyhez erősen pozitív attitűddel viszonyul az egyén” (Valuch 2002. 257.). A vallási közösségi kapcsolatok kognitív következményei a pozitív attitűdök, értékek, a demoralizáló magatartásmintákkal szemben védelmező jó magatartás (Coleman *nyomán* Pusztai 2009).

mi egyesületek vizsgálata fontos³⁷, mert – meglehetősen tevékenységi formáik jó része a más iskolákban működő Mária Kongregációkéhoz hasonló – emellett egy adott város adott iskolájáról szolgáltat konkrét információkat, megvilágítja az intézet tanulóinak társadalmi környezetét, melyről gondolkodni, amelyhez viszonyulni, amellyel interakcióba lépni a tagsági lét során tanultak meg.³⁸ Megismerjük azt a (magyar és nemzetközi) zenei, szépirodalmi, előadói kultúrát, melyet ünnepek keretében népszerűsítettek, és amelyet az iskola tanárai, tanulói saját szerzeményekkel gazdagítottak. Megismerjük a szenttisztelet különböző formáit, a szépirodalom, képzőművészet szerepét azok kialakításában,³⁹ gyakorlásában, a tisztelet terjesztésének eszközeit, az egyesület bekapcsolódását országos és nemzetközi vallásos mozgalmakba. A vallásos, nemzeti, iskolai ünnepélyek műsora, a városi, országos vagy nemzetközi szintű események keretében vállalt műsorok szellemi-kulturális örökség lenyomatai, ugyanakkor rávilágítanak arra a szociális hálóra, melyet az ünnepi (megemlékezési, jótékonyági stb.) ceremóniák kiépítettek, szorosabbra fűztek. Az egyesületi tevékenységek formái, célközönségük, időpontjuk megvilágítja a jeles napok és a hétköznapok megélésének kulturális-szociális dimenzióit, láttatja a tagság, az iskolai közösség szociális hálóját, az intenzív és extenzív kapcsolatok ápolásának típusát, ritmusát, a vallásosság gyakorlásának közegeit, formáit. Megismerjük azokat a közös normákat, melyek a tagok kapcsolatának stabilitását, kohézióját, *kapcsolati tőkéjüket*⁴⁰ (Bourdieu) biztosították, és azokat a tanórákon kívüli tanár-diák, diák-diák interakciókat, melyek révén akár újra is szervezték a szociális hálót: a vallásos élet gyakorlata extenzívvé tette azt, új

37 A szeged-alsóvárosi iskolák vallásos egyesületeit, köztük a Miasszonyunkról Nevezett Nővérek Iskolájában működő Mária-kongregációt Vass Erika mutatja be (2010). Szatmárnémeti (nemcsak diák) Mária Kongregációinak működését lásd: Bura 2002. Az Élő Rózsafűzőr nemzetközi hálózat helyi megvalósulási formáit Barna Gábor vizsgálta (2015).

38 „A szociálpszichológia *attitűdnek* nevezi az embernek a környezettel szembeni elemi beállítódásait, a környezethez való viszonyulás elemi szintjét. Az attitűdöket az ember a mindennapi életben sajátítja el, alakítja ki. Az attitűdök lehetővé teszik a környezetben való tájékozódást, valamint a környezethez való alkalmazkodást, ezért az életút során az attitűdök átértékelődnek, változnak, újrászerveződnek. Az attitűdök szabályozzák az embernek a környezetéhez való érzelmi viszonyulását.” (Csepeli Györgyöt idézi Keszeg 2011. 47.).

39 Barna Gábor Árpádházi Boldog Margit tiszteletében és szentté avatási folyamatában világitotta meg a szépirodalom, az építő- és képzőművészet szerepét. (2014)

40 Az egymással kapcsolatban levő személyek jellemzői biztosítják az egyén tekintélyét, elismertségét, megbecsültségét is. A nevelés- és oktatásszociológiai kutatások az egyéni pályafutások vizsgálatában nagy szerepet tulajdonítanak a különböző tőkefajtáknak. A társadalmi tőke és az iskolai pályafutás viszonyát Pusztai Gabriella Magyarország északkeleti, hátrányos helyzetű térségében, és Románia, valamint Ukrajna e régióval határos térségeiben kutatta. Vizsgálatában kimutatta, hogy a tanár-diák, diák-diák interakcióknak a tanórákon kívüli, extrakurrikuláris tevékenységekre való kiterjesztése a közösen megélt kulturális összetartozás élményét fokozottan biztosítja, az intézményesített tevékenység a kapcsolatháló fenntartásának eszköze (Pusztai 2009).

szociális regiszterek (a város és környéke lakói, különböző intézmények csoportjai) felé irányította a lányok figyelmét.

A hitbuzgalmi egyesületek működéséhez általános közeget, keretet nyújtottak az intézetnek alant felvázolt valláserkölcsi nevelésének eljárásai.

Valláserkölcsi nevelés

A Szűz Mária oltalmába ajánlott intézet megalapítása, az épület homlokzatára felírt neve is hirdette kitűzött rendeltetését, a leányifjúság keresztény szellemiségben való nevelését. Évkönyveinek *Valláserkölcsi nevelés* fejezeteiben olvashatók azok az oktatási-nevelési eljárások, melyek alkalmat és lehetőséget biztosítottak az általános törekvés megvalósításához: „*Tanító és nevelőintézet lévén, különösen ügyel arra, hogy növendékei Nagyasszonyunk, Patrónánk védelme alatt és példája nyomán művelt és jól nevelt vallásos leányai legyenek édes hazánknak*”.⁴¹ Ezen eljárások a következők voltak: az iskolai év megkezdését Veni Sanctéval hitelesítették, és Te Deummal, hálaadó istentisztelettel fejezték be; az intézeti szabályokat az év folyamán többször fölolvasták, és adott alkalommal mindig figyelmeztették a növendékeket azok pontos betartására; az intézet dísztermében az év minden iskolánapiján, fél nyolckor misét tartottak a tanulók számára, melegebb napokban hétköznap kötelező volt ezen részt venni; vasár- és ünnepnap a díszteremben tartott, a katolikus növendékek számára kötelező szentmisét két csoportban mondták⁴²; e szentmisék után a hitoktató alkalmi szentbeszédet mondott – idővel Dr. Kuncz Ferenc és Csörgő Benedek hittanárok a szentmisék előtt tartottak exhortációt (szentbeszédet); minden iskolánővér saját osztályában a hét utolsó óráját a következő vasárnap evangéliumának magyarázatára fordította; a díszteremben (nagyteremben, tornateremben) biztosítottak alkalmat az októberi és májusi ájtatosságokon való részvételle; októberben a szent rózsafüzért mondták a tanulók a szentmise alatt; májusban pedig a reggeli szentmise után 8 órakor minden katolikus növendékre kötelező májusi ájtatosságot rendeztek; az iskolai év folyamán négyszer volt kötelező a közös szentgyónás és a szentáldozás, ezeket a tanári testület tagjaival együtt végezték; ezenkívül alkalmuk volt mindennap gyónni és áldozni⁴³; az intézetben megtartották a Szent Márk-napi és engesztelő napok körmeneteit⁴⁴; gyakorlatban volt az első pénteki engesztelés, illetve a bentlakók számára az első csütörtöki

41 1914–15. Ért. 28.

42 Az első ½9, a másodikat 9 órakor, idővel pedig 9-kor a kisebbeknek, 10-kor a nagyobbaknak (1914–15. Ért. 28., 1923–24. Ért. 9.) Az 1911–12-es tanévben a díszterem elkészültéig a Mátyás király téri Szent Mihály-templomba jártak a vasár- és ünnepnap szent misére (1911–12. Ért. 45.). A római katolikus vallású, bent lakó tanulók számára az év minden tanítási napján a tanítást megelőzőleg szentmise volt az intézet kápolnájában (1921–22. Ért. 152.)

43 A növendékek átlag kétharmada volt heti áldozó (1941–42. Évk. 13.).

44 1941–42. Évk. 13.

szent óra, amikor a díszteremkápolnából gyertyafényes körmenettel kísérték vissza az Oltáriszentséget az intézeti kápolnába⁴⁵; a növendékek minden hónap első vasárnapján részt vettek az Oltáregyesület hivatalos szentmiséjén⁴⁶, a főtéri Szent Mihály-templom főünnepein, a nővérek és a tanárok vezetése mellett a feltámadási és az úrnapi körmeneteken, ájtatosságokon és ezeken többször énekeltek is – október és május havában hetenként kétszer énekeltek a főtéri nagy templom esti ájtatosságán; a kedves nővérek mindent elkövettek, hogy az első szentáldozás⁴⁷ és a bérmálás⁴⁸ felejthetetlen emléke legyen az érintetteknek; a nagybőjti időszakban lelkigyakorlatokat⁴⁹ tartottak a katolikus növendékek számára; a második világháború idején nagybőjtben a 9 órai szünetben más-más osztály állott díszőrséget a jubileumi feszület előtt, örökmécsest gyűjtött, és szünet végén a harctéren küzdő honvédségért elimádkozta a *Miatyánkot* és elénekelte a magyar *Hiszekegyet*⁵⁰; a más vallású tanulók saját hitoktatójuk vezetése mellett mentek vásár- és ünnepnapokon felekezetük templomában tartott rítusra. Következtesen és szigorúan ellenőrizték, hogy minden növendék pontosan járjon vallásórákra és saját hitfelekezetének templomába; heti fogadóóráin minden tanár készséggel rendelkezésére

45 Az intézeti kápolnát lásd a 8. képen.

46 Más hivatalos istentiszteleteken is részt vettek, 1911–12-ben a következőkön: október 4-én és 6-án, november 2-án, 4-én és 20-án, január 15-én (Zichy Nándor gróf lelki üdvéért mondott gyászmisén), hamvazószerdán, a búzaszentelő és úrnapi körmeneten és június 8-án (1911–12. Ért. 45.).

47 Az emléklapot és csoportképet lásd a 2., 12. képen.

48 Pünkösöd napján zajlott a főtéri templomban (1923–24. Ért. 9.). A 20. század elején X. Pius pápa 1910. évi enciklikája a 12 éves kort jelölte meg a bérmálkozás idejének. A bérmálkozást, mint minden felnőtte avatási rítust, előzetes felkészítés és oktatás előzte meg (*Magyar katolikus lexikon* I. 1993. 776–779., hivatkozva Deáky 2015. 106.).

49 Naponta két szentbeszédet hallgattak, a nap többi részét imádsággal, elmélkedéssel, lelki olvasmányokkal töltötték (Gaál 1913. 32.). A nagybőjti lelkigyakorlatok szónokai, vezetői: 1913. március 1–4. dr. Saly László, a budapesti központi papnevelő intézet tanulmányi felügyelője, 1914. március 26–29.: ft. Balázs Ferenc gyulafehérvári kanonok; 1915. február 22–24.: P. Péntes István Jézus társasági atya; 1916. március 30.–április 2.: P. Varga István S. J. főtisztelendő úr; 1917. március 27–30. P. Omerovich Tamás Jézus társasági atya; 1918. február 17–20. a kisebbeknek dr. Kuncz Ferenc, a nagyobbaknak P. Lenner József tartotta; 1922. március 22–25.: Szilágyi M. Dózsa nagyváradai premontrei tanár; 1923. március 22–24.: dr. Szilágyi M. Dózsa nagyváradai premontrei tanár; 1924. március 22–24. ft. Horváth Jenő dr. nagykarolyi piarista házfőnök és plébános; 1925. március 2–5.: P. Olasz Péter jezsuita atya; 1926. február 24–28.: dr. Monay Ferenc aradi minorita házfőnök; 1927. március 24–27.: Dr. Péter Antal brassói apát-plébános; 1928: Veress Ernő hittanár; 1929. március 15–17.: P. Szabó Dömjén Szent Ferenc-rendi atya; 1930. március 22–25.: ft. P. Jakubek István jezsuita atya; 1931. március 12–15.: Szalay Mátyás sepsiszentgyörgyi plébános; 1933. március 29–április 2.: Reischel Arthur kegyesrendi tanár; 1935. március 6–9.: Dr. P. Imets Károly Ferenc-rendi tartományi főnök; 1936. március 5–8.: ft. Oláh Dániel tövisi főesperes; 1941. március 27–29.: ft. dr. Gerencsér István kegyesrendi tanár; 1943. március 19–21., külön a kicsiknek és külön a nagyoknak: P. Beke Kázmér és P. Papp Asztrik Ferenc-rendi atya.

50 1941–42. Évk. 13.

állt azoknak a szülőknek, akik gyermekük tanulmányi vagy magaviseleti előmenetelét illetően megbeszéléseket akartak folytatni.⁵¹

1923-tól az intézetben egyöntetűen a következő volt az ima rendje⁵²: reggel 8 órakor *Miatyánk*, minden óra elején és végén *Én Uram Istenem* röpima, az utolsó végén *Üdvözlégy*. 1940–41-ben az Egyház *Ragyogva fénylik már a nap reggeli imájával* kezdték a tanítást, ezt követően „hitvallást tettek a magyar igazságról”. „Szent Atyánk szándéka szerint megindítottuk a gyermekszívek béke »hadjáratát«, amennyiben imádkozunk s állandóan buzdítjuk tanítványainkat, hogy a diákélettel járó nehézségek leküzdését, a fokozott figyelmet, szorgalmas tanulást ajánlják fel a »Béke Királynéjá«-nak. *Per Mariam ad Jesum*.”⁵³ 1941–42-ben a „második tanítási óra elején az egész intézet a békéért mondott imát: *Most segíts meg Mária: »Kell is segítened ó Hűséges, Fogsz is segíteni, ó Kegyelmes«*”.⁵⁴

Hitbuzgalmi egyesületek

Az első, diákok számára szervezett kongregációkat a 16. század második felében jezsuita atyák alapították meg Olaszországban. Magyarország első kongregációja Kolozsváron alakult meg 1581-ben. 1910-ben Magyarországon 182 kongregáció működött, ebből 155 volt diákkongregáció. Ezek kapcsolattartó fóruma az 1902-től megjelenő *Zászlónk* ifjúsági folyóirat volt, 1907-től *Mária Kongregáció* néven saját folyóiratot tartottak fenn 1944-ig.⁵⁵ 1924 februárjától ugyancsak *Mária Kongregáció* néven látott napvilágot a Marianum hitbuzgalmi havi közlönye Csörgő Benedek szerkesztésében. Az intézet épületében működő Providentia nyomdában, 1928-tól Lengyel (&Mayer) nyomdában jelent meg 1931 júniusáig. E folyóirat közölte a Marianum kongregációinak híreit, csoportképeit is.

51 1921–22. Ért. 153. 1941-től kezdve megadott napra szülői értekezletet hívtak össze az osztályfőnökök időszerű kérdések megbeszélésére, és a szülők érdeklődésének is megfelelő előadással összekapcsolt fogadónapot tartottak. A szülői értekezleteken elhangzott előadások: Brósz Ilona mennyiségtanár: *Ifjúságunk szórakozásai* (1941–42. Évk. 12.). Kárpát M. Leonárda iskolanővér: *Magyar életet a magyar családba*; Keve M. Adrienne iskolanővér: *Ifjúságunk munkája a szebb magyar jövőért*; Dr. Kuncz Ferenc hittanár: *A szülők szerepe a gyermek erkölcsi érzékének és világnézetének megalapozásában*; Márton István, a kolozsvári római katolikus Iskolaszék, Országos Középiskolai Tanáregyesület, Erdélyi Múzeum-Egylet rendes, a Vöröskereszt örökös tagja: *Mit olvasson a tanuló?*; Xántus János, a Marianum helyettes igazgatója: *Az erdélyi földgáz és Kolozsvár fűtése*; Kotsis M. Cecília iskolanővér a közös énekeket vezette a szülői értekezleteken (1942–43. Évk. 10.).

52 Az Iskolaszéknek az intézeti rendre vonatkozó intézkedése. A Kolozsvári Róm. Kath. Iskolaszéktől a Női Felső Kereskedelmi Igazgatóságnak címzett levél, 281–1923. november 3. Román Állami Levéltár Kolozsvári Fiókjá, Fond 195. Cota 42. Rendeletek, intézkedések.

53 1940–41. Évk. 25.

54 1941–42. Évk. 12.

55 P. Miklós 2005.

A Marianum valláserkölcsi nevelésének elsőrendű tényezőjeként számontartott hitbuzgalmi egyesületekbe a katolikus tanulók önként léphettek be. A kisebb leányok Mária Kongregációját még a Marianum épületének megépítése előtt, az azon a telken működő régi polgári iskola kereteiben, 1908. december 8-án alapították meg a II. osztály „*jeles magaviseletű növendékei*”-vel, 41 taggal. 1916. február 18-án megalapították a Hölgyek Kongregációját, 1925 szeptemberében pedig a szociális célokat ápoló Iparos Leányok Kongregációját és a kongregációba még fel nem vehető életkorú növendékek számára a Szívárdát, a Jézus Szíve Társulatot.⁵⁶ A minisztérium a Jézus Szíve Társulat egyesületi nevet engedélyezte.⁵⁷

E hitbuzgalmi egyesületek célja volt „*tagjai szívében a bold. Szűz iránt való szeretetet ápolni, őket égi anyánk erényeinek követésére buzdítani*”,⁵⁸ alkalmat nyújtani a vallásos élet bensőségesebb megéléséhez, elmélyítéséhez. Mária kultusza, a katolikus élet tökéletesítése mellett harmadik célja az apostolkodás volt.⁵⁹

A Szeplőtelen Fogantatásról elnevezett és Árpád-házi Boldog Margit pártfogása alatt álló marianumi Mária Kongregáció⁶⁰ fővédnöke Nagyméltóságú és ft. Majláth Gusztáv Károly gróf, v. b. t. t., erdélyi püspök volt, védnöke özv. báró Huszár Károlyné, pártolótagjai báró Huszár Lászlóné, báró Huszár Margit és báró Zeyk Adél.⁶¹

Első tagavatási ünnepe 1909. május 31-én zajlott. Október 12-én az egyesület elnyerte a római pápai jóváhagyást.⁶² Első prézese, egyházi elnöke dr. Péter Antal volt.⁶³ 1910–11-ben az 57 tagú kongregáció prézese dr. Hirschler József prelátus, kanonok-főesperes, plébános, intézetalapító igazgató volt. E tanévben az egyház művészetét szemléltető és Jézus életét ismertető, vetített képes előadásokat tartott. Természettudományi előadásokat tartottak még dr. Riegler Gusztáv és dr. Cholnoky Jenő egyetemi tanárok. Tanulmányi kirándulásra, színházi előadásokra

56 Rajka 1927. 37–38.

57 1940–41. Ért. 14.

58 1911–12. Ért. 46.

59 „*Tehát nem pusztán vallásos egyesület a kongregáció, hanem katolikus elvekre fektetett praktikus hiterkölcsi iskola, ahol tiszta katolikus jellemeik képződnek: kongreganisták, kik hitükkel és nemes keresztény életelveikkel és életrevalóságukkal valóságos apostolai legyenek mindazoknak, kikkel érintkeznek.*” A „*Miasszonyunk*”-ról nevezett szegény iskolánövérk vezetése alatt álló Kolozsvári róm. kath. óvoda, elemi és polgári leányiskola értesítője az 1909–1910. tanévről. Kolozsvár, 1910. 58.

60 Az 1930–40-es évek jegyzőkönyveiben még Szeplőtelen Fogantatásról nevezett és Szent Ágnes pártfogása alatt álló marianumi Mária Kongregáció címen is olvashatjuk Magyarázata: „*Amikor nemzeti szentjeinket száműznünk kellett, kongregációkat Szűz Szent Ágnes oltalma alá helyeztük.*” Gyöngyösi 1941. 14.

61 1911–12. Ért. 47. Felszólított „*jótevő tagok*” voltak még Gajzágó Manóné és a Graf nővérek (Gaál 1913. 7.)

62 Gaál 1913. 6.

63 A gyulafehérvári szeminárium későbbi vicerektorára mint első prézésre több helyen is szeretettel megemlékeznek (1912–13. Ért. 53.). 1914 májusában részt vett a máriaradnai tanulmányúton. (1913–14. Ért. 65.)

is sor került az év során.⁶⁴ Az 1911–12-es tanévben az egyesület vezetését ft. Zombory László intézeti hittanár vette át.⁶⁵ Az őt segítő vezető nővér, a pénztár és a könyvtár kezelője M. Annunciáta⁶⁶ nővér volt. Ebben a tanévben, az újonnan épített impozáns, modern épületben a polgári iskola mellett beindított új tagozatok, a leánygimnázium, női felsőkereskedelmi iskola és kereskedelmi tanfolyam növendékei közül kerültek ki a Mária Kongregáció⁶⁷ tagjai. Nagy számuk miatt már két csoportba fogadták a jelentkezőket: az I. csoportba kerültek a leánygimnázium V. osztályos tanulói, a női felsőkereskedelmi, a háztartási iskola és a kereskedelmi tanfolyam növendékei (59 tag), a II. csoportba a polgári leányiskola I–IV. osztályos és a leánygimnázium I. osztályos tanulói (91 tag). Az I. csoport tisztikara, magisztrátusa, mely a prézesnek főleg az évi tervezésben nyújtott segítséget, a következő elöljárósági tisztségeket foglalta magában: felügyelő, két asszisztens, titkár, tanácsosok, háznagy, jelöltek mestere, olvasó, sekrestyés, rendes tagok. A II. csoport munkáját segítette a felügyelő, két asszisztens, titkár, tanácsos, olvasó, rendes tagok. Az alakuló gyűlés általában a tanév kezdetén, szeptemberben zajlott, ekkor választották meg az új tisztikart (változóan 8–23 tag között). Rendes gyűléseiket kéthetenként tartották, nagy hangsúlyt fektetve az új tagoknak a M. K. hivatásának megismertetésére, Mária-énekek tanulására, hitbuzgalmi folyóiratok⁶⁸ megismertetésére, az aktuális ünnepek jelentőségének magyarázatára. Havonként egyszer közösen járultak a szentségekhez.⁶⁹ Kiemelkedő esemény volt a II. csoport által, május 10-én a boldogságos Szűz tiszteletére rendezett zárt körű díszgyűlés.⁷⁰

64 Gaál 1913. 8.

65 1911–12. Ért. 46.

66 Az 1912–13-as tanévben Lugosra távozott (1912–1913. Ért. 50.)

67 Ezután M. K. rövidített változatban is használni fogom.

68 100 tag járatta a *Mária Kongregáció*, 60 tag a *Nagyasszonyunk* folyóiratot. Az 1912–13-as tanévben a Nagyobb Kongregáció tagjai közül 106-an járatták a *Mária Kongregáció* című lapot, 72-en a *Nagyasszonyunkat* (melybe pályázatot is küldtek be) és többen a *Zászlónkat* és a *Magyar Kultúrát* (1912–13. Ért. 53.). Az 1916–17-es tanévben 120-an fizettek elő a *Sajtóra* (1916–17. Ért. 39.). Az 1917–18-as tanévben 42 példányban járatták a *Sajtót*, többen a *Szívet* is (1917–18. Ért. 24.).

69 Az 1912–13-as tanévben a következő alkalmakkor: a tagavató ünnepélyeken (október 6. és december 8.), a Kongregációk országos nagygyűlésének napjain (november 24–25.), Árpád-házi Szűz Szent Margit ünnepén (1913. január 26.), a nagybőjti szentgyakorlatok utolsó napján (március 4.), a zászlószentelési ünnepélyen (június 12.), az évváró díszgyűlésen (június 15.). A közös áldozásokon kívül a Kongregáció nevében végzett szentáldozások száma e tanévben 680 volt (Gaál 1913. 19.).

70 Az ünnepség tizenegyes számú programjának énekei: *Fönt a fenyves szirttetőn, Lángol szép szerelmed, Tekints le égből*; felolvasása, szavaltai: *Szűz Mária és hava, Május királynéja, Mária szépsége, Májusi ájtatosság* alkalmi párbeszéd, *Védelmezz engem, Mária*; zongora-előadásai: Gänsschals: *Angelus*, Mendelssohn: *Veneziai bárkadál*, Schubert: *Scherzo* (1911–12. Ért. 46–47.).

A Mária Kongregáció tagjai lelkigyakorlatot tartottak előkészületül a tagfelvételeire.⁷¹ Az évek során a tagok fölvétele⁷² ünnepélyes keretek között zajlott, évente kétszer⁷³, általában ünnepnapon⁷⁴, gyakrabban december 8-án, a Szeplőtelen Fogantatás ünnepén⁷⁵ – mely napon egyben a Kongregáció megalakulásának évfordulóját is ünnepelték – és tavasszal.⁷⁶ A Kongregáció tagavatási ünnepélye szülők, vendégek jelenlétében zajlott.

Az 1912–13-as tanévben a Mária Kongregációk országos nagygyűlésén az egyesület 25 tagú csapattal képviseltette magát Budapesten. Hirschler József vezetésével 40-en vettek részt római úton is. E tanév kiemelt eseménye volt még az intézeti zászló⁷⁷ felszentelése Majláth Gusztáv Károly püspök által 1913. június

71 1917–18. Ért. 26. Például 1920-ban december 5–7-én. (Aranyzsálak. *EML*, 1920. dec. 15. 14.)

72 A kongreganista esküt lásd a *Mellékletben*. A felvételi okmányt a Szent Bonaventura nyomdában nyomtatták. Egyik oldalát Mária-kép díszítette (Gaál 1913. 31.). Szövegét lásd a *Mellékletben*.

73 Előfordult, hogy háromszor is tartottak tagfelvételt egy évben. (*Mária Kongregáció* 1930. VII. 10. 326.)

74 1912-ben október 6-án, az aradi vértanúk emlékének ünneplése napján is.

75 1912-ben az intézet Patrónájának tiszteletére rendezett ünnepély követte a Mária Kongregáció tagavató ünnepélyét. A december 8-i, Immaculata-napi műsor a következő volt: 1. Grieg: *Norwegischer Brautzug*. Zongoraszám négy kézre. 2. Schweitzer: *Benedicta es tu*. Háromszólamú női kar, előadta a M. K. énekkara. 3. *Ünnepi beszéd*. Mondta dr. Hirschler József prézes. 4. Simonetti: *Madrigale*. Hegedűjáték zongorakísérettel. 5. Merci Gerő: *Rózsafűzér az én kardom*. Szavaltat. 6. Alt. F.: *Ave Maria*. Kétszólamú női kar, előadta a nagy M. K. énekkara, zongora- és hegedűjáték kísérettel. 7. Rudnyánszky Gy.: *Immaculata*. Szavaltat. 8. Liszt F.: *Le rossignol*. Zongoraszám. 9. Élkép: *A kongreganisták hódolata* (Gaál 1913. 21.). 1913-ban is ekkor tartotta (a nagyobb és kisebb kongregáció) tagfelvételi ünnepélyét, valamint díszünnepélyét a következő műsorral: 1. Griesbacher: *Omni die dic Mariae*. Háromszólamú női kar. Énekelte a kongregáció énekkara. 2. *Ünnepi beszéd*. Mondta Rass Károly gyulafehérvári főgimnáziumi tanár. 3. Chaminade: *Pierette*. Zongoraszám. 4. Fucik: *Ave Maria*. Szoprán szóló két hegedű- és harmóniumkísérettel. 5. Fausztinusz: *Szeplőtelen Fogantatás vagyok*. Szavaltat. 6. Ravina: *Adoremus*. Előadták zongorán, hegedűn, harmóniumon és violán. 7. Rosty K.: *Szűz Máriához*. Szavaltat. 8. Wiltberger: *Salve Regina*. Háromszólamú női kar, énekelte a kongregáció énekkara. 9. Apponyi Albert gróf v. b. t. t., ny. m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr beszéde a kongreganistákhoz. 10. Decevé: *Polonaise brillante*. Előadták két zongorán nyolc kézre (1913–14. Ért. 56–57.). A program részeként szerepelt még: Weber: *Konzertstück*. Előadták két zongorán négy kézre. Itt közlik Rass Károly és Apponyi Albert gróf beszédét is (Gaál 1913. 53–65., 66–73.).

76 Az 1922. március 26-i tagfelvételt Majláth G. Károly püspök végezte, „az intézet fennállása óta először részesítvén kongregációinkat ebben a nagy kitüntetésben” (1921–22 Ért. 152.).

77 „Fehér, nehéz selyem hímzett lobogó, melyre édes büszkeséggel tekint a kongreganista, mert rajta látja azt a két legszentebb képet, melyet gyermekkorától fogva szeretni tanult: a szent Szűzét és az édes haza címerét.” A magisztrátus minden tagja szöveget vert a zászlórúdba, mintegy hűségsküt téve Szűz Máriának (1912–13. Ért. 52.). „[...] Egyik oldalán Magyarország Patrónájának képével, másíkan a magyar szent koronával híven szimbolizálja az intézetnek eddig követett és megvalósított szellemét. Vallásosság és hazaszeretet! e két fényes eszme olvad föl a nevelésben, hogy az ifjú leány lelkeket átformálja és az élet számára megerősítse”

12-én. Június 15-én a Mária Kongregáció a felszentelt zászló öröme rendezte meg ünnepélyes évváró gyűlését.⁷⁸

Újabb szervezkedések következtek, megerősítették a két csoport különválását. A két Mária Kongregáció szervezésére püspöki engedélyt nyertek, száma: 7818–1912, Rómában 1912. október 29-én nyertek megerősítést.⁷⁹ Az 1927-ben szerzett miniszteri jóváhagyás száma: 156.372–1927. Időnként egy Mária Kongregáció működött a kettő közül, így például 1929-ben, amikor a gimnázium három alsó osztályos leányai a Szívárdát alkották, a gimnázium IV. osztálya a Nagyobb Mária Kongregációhoz csatlakozott.⁸⁰

Az 1913–14-es tanévben „a május Királynéasszonyának tiszteletére” a prézesek máriaradnai kirándulást szerveztek. A tanulmányút keretében Gyulafehérvár, Vajdahunyad nevezetességeinek megtekintésére is időt szántak. E tanévben ugyancsak sor került még egy kolozsi (kísérte őket dr. Bangha Béla Jézus társasági atya is) és egy Bükk-erdei kirándulásra.⁸¹

(1912–13. Ért. 44.). A püspöki szentmise az intézet dísztermében hangzott el. A szentmise alatt az intézet énekkara Griesbacher miséjét énekelte. A püspöki beszédet lásd Gaál 1913. 26–28. A zászlószögeknek a zászlórúdba ütésekor elhangzott szövegek: Püspök: *Magyarország Patronája, légy mindenmagyar leánynak példányképe!*; Főnöknő: *Szeretet, egyetértés, béke legyen e ház szilárd alapja. Báró Huszár Károlyné Nemes Mária grófnő zászlóánya: Lengjen soká a lobogó, Szűz Mária nagyobb dicsőségére;* Dr. Hirschler József prézes: *Legyen e ház, a Mariánum, szép hazánk koronájának egyik gyöngye! A zászlóra hímtett jelige: Hazánk a Tiéd, Istenünk! Magyarok Nagyasszonya, légy Pártfogónk!* (Gaál 1913. 29.).

78 Az ünnepség a következő műsor szerint zajlott: 1. 9 órai szentmise, mely alatt a M. K. szentáldozáshoz járult. 2. Kersch: *A fehér sereg indulója* kongregációi himnuszt énekeltek a kongreganisták. 3. Hortobágyi József: *Riadó a keresztény magyar ifjúsághoz*. Szavaltat. 4. Schubert: *Die Forelle*. Zongoraszám. 5. Heller: *Tarantelle*. Előadták két zongorán. 6. Langer János: *Felhívás Mária tiszteletére*. Háromszólamú női kar. 7. Grieg: *Hochzeitstag auf Troldhausen*. Zongoraszám. 8. Toldi Béla: *Szűz Mária leventéihez*. Szavaltat. 9. Händel: *Alleluja a Messiásból*. Zongoraszám 8 kézre. 10. Szabados Béla: *A nagyravagyás büntetése*. Daljáték. 25 szereplővel. 11. *Himnusz*. Énekeltek a kongreganisták (Gaál 1913. 17–18.). Hirschler József beszédében is a vallásos és nemzeti motívumok köré szerveződött a mondanivaló: „Az a kép, a vértől pirosuló zászlón a magyar Madonna képe Kárpátok övezte, Duna-Tisza-öntözte széles e hazában, a magyar szívnek-észnek legizzóbb nemzeti motívuma. [...] Hát micsoda nekünk, kedves kongreganisták ez a zászló címerével, Szűz Máriájával, színeivel és keresztjével? Esmény, hogy akik alája sorakoznak, kik köréje tömörülnek, kik kibontják és lobogtatják: a keresztény Magyarországnak lelkes, céltudatos, önértetes, tettekre kész honleányai legyenek mindenkor! Ezt akarja a Mária-Kongregáció is. Ép azért csak sorakozzanak önök, kik úgy érzik, hogy e szent Szűzhöz valahogyan közelebb állnak és bontsák ki szent lelkeséssel azt a címeres, Madonnás zászlót, hadd lobogjon Isten öröme, édes magyar hazánk dicsőségére bátran, vígan és szabadon és hirdesse világgá, hogy a Mariánum a keresztény Magyarország kiépítésének magasztos missziójában az elsők között akar állni mindenkor!” (Gaál 1913. 15–17.).

79 1912–13. Ért. 50.

80 Mária Kongregáció 1929. VII. 4. 104.

81 1913–14. Ért. 65.

Széles közönség látogatta a Mária Kongregáció(k) által gyakran jótékonyági céllal szervezett iskolai ünnepélyeket.⁸²

82 Az 1913. január 23-án a M. K. patrónájának, Szűz Szent Margitnak napján szervezett ünnepély belépődíjaiból begyűlt összeget az egyesület a katolikus sajtóalap javára ajánlotta fel (1912–13. Ért. 52.). 1916. március 25–26-án a Kongregáció a nagybőti időhöz illő műsort rendezett a díszteremben, Jézus kinszenvedéseiből adott elő jeleneteket a fővárosban létesítendő fogadalmi templom javára. A műsor számai: 1. Heidelberg: *Ünnepnapon*. Ifjúsági oratórium élő- és vetített képekkel, énekelt a kongregáció énekkara. 56 szereplővel. 2. Várady A.: *Judás*. Szavaltat. 3. *Üdvözlégy Mária!* Az angyali üdvözlés élőképekben. (A képek: 1. Gábor angyal köszöntése. 2. Szűz Mária látogatása Szent Erzsébetnél. 3. „Áldott a Te méhednek gyümölcse: Jézus”. 4. „Imádkozzál érettünk bűnösökért most...”. 5. „És halálunk óráján.”) (1915–16. Ért. 31–32.).

Az 1914–15 és 1915–16. években rendezett ünnepélyek belépődíjaiból származó jövedelmet többnyire a Vöröskeresztnak juttatták. Az e célt szolgáló, 1914. december 6-i ünnepély műsora: 1. Schubert: *Forellen Quintett*. Zongoraszám 8 kézre. 2. Wiltberger: *Üdvözlégy óh Mária*. Énekelte a kis kongregáció énekkara. 3. Szabó I.: *A Szeplőtelen Fogantatás*. Szavaltat. 4. Chopin: *Polonaise*. 5. Beethoven: *Rondo a Sonate Pathetique-ből*. Előadták két zongorán. 6. Griesbacher: *O Deus ego amo te*. Énekelte a nagy kongregáció énekkara. 7. Saint-Saëns: *Allegro Appassionato*. 8. Grieg: *Romanze mit Variationen*. Előadták két zongorán. 9. Filke: *Ave Maria*. Szoprán szóló-, négy szólamú kar, harmónium- és két hegedűkísérettel. 10. Chwatal: *Eine heitere Schlittenpartie*. Szimfónia gyermekhangszerekkel (zongora, hegedű, trombita, dob, ostor, triangulum, kasztanyetta, fésű, puska, csörgők, szánkó, poharak). (1915–16. Ért. 22–23.) Az 1915. február 14-i farsangi ünnepély műsora: 1. Wagner: *Fonódal*. 2. Az *elvarázsolt vendégszoba*. Vigjáték 1 felvonásban. 3. *Die drei Sennrinnen*. Énekszám. 4. Sas E.: *Piroska modern lány lesz*. Vigjáték 1 felvonásban. 5. Magyar dalok, élőképekkel (*Esik eső...; A fonóban szól a nóta; Befordultam a konyhára.*) 6. Himnusz. Élőkép (Hungária, Remény, Szeretet, Béke, Ármány, további szerepek: magyar lányok, legények, gyerekek). (1915–16. Ért. 23–24.)

Vak katonák javára szánták az 1915. május 24-i tagavató és évzáró ünnepélyt, műsora: 1. Goldmark: *Im Frühling*. Overture. Zongoraszám. 2. *Die drei Sennrinnen*. Énekszám. 3. Gaal: *IV. magyar rapszódia*. Zongoraszám. 4. Sztójanovits: *Jancsi és Juliska*. Iskolai daljáték. 36 szereplővel. 5. Volkmann: *Allegretto*. Zongoraszám. 6. *Élet és iskola*. Allegorikus játék. 7. Bériot: *Konzert*. Hegedű és zongora. 8. Búcsúbeszéd. Mondta a nagyobb M. K. prefektája. 6. Élőkép (Szűz Mária, Kongreganista). (1915–16. Ért. 27.)

A harctéren küzdő katonák szeretetadományaira fordították az 1916. január 23-i, Boldogasszony eljegyzése ünnepén szervezett ünnepély jövedelmét. Az ünnepély műsora: 1. Auer: *Tota pulchra es Maria*. Énekelte a kongregáció énekkara. 2. Mendelssohn: *Tavaszi dal*. Zongoraszám 6 kézre. 3. Délibes: *Pizzicato*. Zongoraszám 4 kézre. 4. Schumann: *A két gránátos*. Énekszám. 5. Kiss M.: *Censztóhói legenda*. Melodráma. Szavaltat zongorakísérettel. 6. Raff: *Tarantella*. Előadták két zongorán. 7. *Úr Jézus legtisztább Szíve*. Énekelte a kongregáció énekkara. 8. Székely: *II. Magyar Rapszódia*. Zongoraszám. 9. Volkmann: *Fegyvertánc*. Előadták két zongorán. 10. Griesbacher: *Est a tengeren*. Zongora-, harmónium- és hárfakísérettel énekelte a kongregáció énekkara. 11. Liszt: *Rákóczy induló*. Előadták zongorán 8 kézre. (1915–16. Ért. 30.)

Az 1917. december 15–16-án, a katonák karácsonyfája javára rendezett ünnepélyen Haller *Napfordulat* című énekes allegorikus karácsonyi mesejátéka került előadásra (1917–1918. Ért. 15.).

A katonák fehéreneműinek beszerzésére fordították az 1916. február 20-i ünnepély bevételeit. Az ünnepély műsora: 1. Hackl: *A békák királya*. Tréfás daljáték egy felvonásban, énekel-

Az ünnepélyek állandó részét képezték a zongora-, hegedű-, énekkari számok, szavaltatok. Ezeket az előadás jellegétől függően kiegészítette: szimfónia gyermekhangszerekkel, iskolai daljáték, allegorikus játék⁸³, élőkép. Egyes zenedarabokat neves zenészek közreműködésével adtak elő. Farsang idején és Mikulás napja alkalmával a tréfás daljáték és a vígjáték nem hiányozhatott. Magas színvonalú színlelőadásokat, „fehér színházat” is szerveztek.⁸⁴ Az intézeti énekkar mellett külön énekszakszótályt szerveztek.⁸⁵

1. Nagyobb Leányok Mária Kongregációja

A Nagyobb Mária Kongregáció tagjait 1912-től a polgári leányiskola IV., a háztartástani iskola, a kereskedelmi szaktanfolyam, a női felső kereskedelmi iskola és a leánygimnázium felsőbb osztályaiból fogadták. Vezetését dr. Zombory Lászlótól dr. Hirschler József prelátus, kanonok, az intézet igazgatója vette újra át,⁸⁶ 1917-ben még ő a prézes, 1921-ben dr. Maczalik Győző⁸⁷ hittanár. Csörgő Benedek 1922-től 1948-ig tölti be e tisztséget, kivéve két évet, amikor Kuncz Ferenc (1937–38, de 1927-ben is⁸⁸) és Veress Ernő (1944–45) vezette a kongregációt. Munkájukat Salgó Mária Charitina tisztelendő nővér, az egyesület igazgatónője és a polgári iskola tanítónője segítette, az 1912–1913-as tanévben dr. Arányi Erzsébet felügyelő tanárnővel⁸⁹, 1913–14-ben Bakács Jolán vezető tanárral⁹⁰, 1929–30-ban és

te a kis kongregáció énekkara. 2. Jaëll: *La Danse des Féés*. (Rapszódia). Zongoraszám. 3. Bokor Malvin: *Álom*. Vígjáték három felvonásban. 4. *Cibere kántus*. Zenei tréfa. 5. Chowán: *Magyar táncok*. Előadták négy kézre. 6. *A kovácműhely*. Ének élőképpel (1. Békében. 2. Háborúban. 3. A győzelem kovácsai). (1915–16. Ért. 30–31.)

A kolozsvári, berlini, bécsi, innsbrucki kórházakban fekvő magyar katonáknak imakönyveket, érmeket, rózsafüzéreket, szentképeket, válogatott jó olvasmányokat küldtek. (1914–15. Ért. 12.)

83 Calderon de la Barca *A szentmise titkai* 1920. december 12-én előadott misztériumát közkívánatra megismételték. Az allegorikus játék mellett az ünnepély részét képezte még: Moyzes: *Esti dal*, 3 szólamú női kar; *A kongreganisták hódolata a szt. Szűz előtt* élőkép; Ravina: *Adoremus* (zongora, harmónium, hegedű, mélyhegedű – ez utóbbiakat megszólaltatta dr. Klumák János és dr. Boga Lajos tanár); Fike: *Ave Maria*, 4 szólamú női kar. (Aranyszálak. *EML*, 1921. április 15. 94.)

84 A Nagyobb Mária Kongregáció és a Kisebb Mária Kongregáció közös rendezvénye 1925. február 8-án. Programja: *A Mária Kongregáció jelentősége a XX. sz.-ban* című előadás (N. M. K.); *Nehéz a gazdagnak a mennyországba jutni* című egyfelvonásos missziós darab. (K. M. K.) *Jézuska szentjei*. Szavaltat (K. M. K.) *A kongregációs érem* című egyfelvonásos színmű (N. M. K.) Itt közlik az egyik anya visszajelzését az előadásról: „Igen! ilyen színház kell nekünk, nem pedig a nagy színházak erkölcsrontó, miazmás levegője”. (*Mária Kongregáció*. 1925. II. 7. 137–138.)

85 1913–14. Ért. 64.

86 1912–13. Ért. 50.

87 Aranyszálak. *EML*, 1921. október 15. Oldalszám nélkül.

88 A Hölgyek Kongregációjának 1927. november 20-i gyűlésének jegyzőkönyve szerint.

89 1912–13. Ért. 50.

90 1913–14. Ért. 62.

1930–31-ben Achter M. Mechtilddel.⁹¹ 1936 őszén Salgó Mária Charitina nővér tisztségére Galicza Mária Margaréta igazgató nővér lépett, 1945-ben Bartkovszki Róza és Borbély Sarolta lettek a vezető tanárok. A tisztikar további tisztségeibe – prefekta, szubprefekta⁹², két asszisztens, titkár, két segédtitkár, három tanácsos, jelöltek mestere, háznagy, pénztáros, könyvtáros(ok), sekrestyés, felolvasó, énekvezető, két zászlótartó⁹³ – a gimnázium vagy a felső kereskedelmi iskola felsőbb, VI–VIII. osztályaiból származó tanulókat választottak.⁹⁴ Könyvtáruk állományát a kolozsvári Iparosleányok Kongregáció tagjainak is rendelkezésére bocsátották.

A kongreganista vezetőket és egymást „*nos cum prole pia, benedicat Virgo Maria*” köszöntéssel üdvözölték.⁹⁵ Közös szentáldozásaikat a hónap első vasárnapján végezték a Szent Mihály-templomban reggel 8 órakor. A Mária-ünnepeken is közösen járultak szentáldozáshoz, ezen ünnepekre triduummal vagy novenával készültek, és önként vállalt önmegtagadással vagy magánajtatossággal. Májusban a tagok beosztás szerint minden nap szentáldozáshoz járultak. Nagypénteken és nagyszombaton a minorita templomban óránként beosztva adoráltak.⁹⁶ Novemberben naponta 2-2 kongreganista végzett szentáldozást az elfelejtett lelkekért⁹⁷, 1936. november 8. – december 8. között hálaadásként a 25 éves intézetért, 1937 májusában spanyolországi kongreganistákért, október csütörtökjein az eucharisztikus szent év alkalmából.⁹⁸

Az 1940–41-es tanévi kongreganista tevékenységi kimutatásuk: „*hétköznapi szentmisét hallgatott 47, naponta szentáldozást végzett 47, heti áldozó 5, Jézus Szíve nagy kilencedét végezte 47, havonta többször áldozott 9, szentséglátogatást végeztek hetenkint átlag 650-szer, rendes lelki olvasást végzett 57, kath. lapra előfizetett 44*”.⁹⁹

91 1929–30. Ért. 9.; 1930–31. Ért. 13.

92 E tisztség az 1934–1948 közötti gyűlések jegyzőkönyveiben szerepel.

93 E tisztséget az 1913. június 12-én megtartott zászlóavató hívta életre.

94 Az 1916–17-es tanévben az egyesület tagjainak száma 72, 1922–23-ban és 1923–24-ben 20, 1929–30-ban 68, 1935–36-ban 61, 1936–37-ben 69, 1938–39-ben 72, 1939–40-ben 46, 1942–1943-ban 69 (34 rendes, 35 vendégtag), 1944–45-ben 17 (11 rendes, 6 vendégtag). Az 1935–1945 közötti adatok a gyűlések jegyzőkönyveiből származnak. 1925. október 25-én a tisztikar ünnepélyes beiktatása az intézet kápolnájában történt. „*Ez alkalommal a prézes adta át minden tiszviselőnek a jelvényt.*” (Mária Kongregáció 1925. III. 1. 60.)

95 Mária Kongregáció 1929. VII. 3. 104. E kongreganista köszöntéssel vagy annak magyar változatával (Szent áldását adja ránk Kisededével Szűzanyánk) kezdte meg a Hölgkongregáció egy-egy újabb tanév gyűléseinek jegyzőkönyveit.

96 Mária Kongregáció 1924. I. 5. 88.

97 Mária Kongregáció 1927. IV. 10. 314.

98 A gyűlések jegyzőkönyvéből.

99 1940–1941. Ért. 39.

A kétéhetente tartott *rendes gyűlések*¹⁰⁰ (évente 9–15) tárgyait a prézes elmélkedései képezték,¹⁰¹ melyek „irányt jelöltek a lelket nemesítő gondolkozásra és a csendes elmélkedésre”.¹⁰² Szemléltetésül vetített képeket is használt.¹⁰³ Tartottak még magisztrátusi, tanácskozási gyűléseket (3–7), illetve rendhagyó módon vitagyűlést is. Díszgyűléseket (2–3) rendeztek a szentek tiszteletére.¹⁰⁴ Az eucharisztia-

100 „Ezek a gyűlések a tiszta jellemek képző iskolái voltak. Minden szó, ami itt elhangzott, nyomot hagyott a lelkeken. És mint ahogy az ember agyában, ki sokat látott, tisztultakká váltak a fogalmak, úgy a mi lányaink szívében ezek a szép, meleg szavak lassankint kialakították az ideált, kit keresniök kellett s kit megtaláltak Máriában” (Gaál 1913. 12.). Egyes rendes gyűlést P. Müller Lajos S. J. vagy P. Bangha Béla S. J. látogatása tett kiemelkedővé (Gaál 1913. 12.; 1915–16. Ért. 53.). A gyűléseket olyanok is látogatták, akik már nem tartoztak a Marianum növendékei közé (Gaál 1913. 14.).

101 Az 1912–13-as tanév elmélkedései: *Ki az igazán művelt ember?; A modern szellem jellemzése. A lelki béke; A négy embertípus jellemzése: szanguinikus, cholерikus, melancholikus és flegmatikus; A szentgyónás; Az élet egysége; A nagy szünidő helyes fölhasználása.* Egyes előadásokat vetített képekkel kísért a prézes, így Rafael, Murillo, Tizian, Bellini és mások alkotásait méltató előadását vagy a gyermek Jézusról és édesanyjáról szólót vagy a húsvéti előkészületül szánt Jézus kínszenvedéseit bemutató előadásokat; ezt követően Rómáról vetített képeket (Gaál 1913. 11–12.). Például „*fejtegette a hit, a bizalom és a szeretet erkölcsi erejének jelentőségét, a szem, az értelem és a lélek hármasságának világfelfogási kapcsolódó összefüggését, a halál és a túlvilág problémáját, de legintenzívebben foglalkozott az irodalom irányainak ismertetésével és elsősorban a regényirodalom különböző eszmeköréből kinőtt alkotásainak befolyását magyarázta pszichológiai alapokon. Mindezzel öntudatos lelki életre serkentett*” (1915–16. Ért. 53.). Az 1923–24-es tanévben a prézes a kongregáció szellemének mélyebb ismeretére, a kongreganista típus kialakítására fektette a hangsúlyt. „*Az első célt szolgálta a kongregáció céljának mélyreható fejtegetése és a szabályoknak Harrasser S. J. szellemében való szakaszonkénti magyarázata; a második cél elérésére prézesünk behozta az erénygyakorlati cédulákat, melyek alapján az önmegszentelésben tett előrehaladásunkat ellenőriztük. Négyhetenként adtuk be névaláírás nélkül ezen cédulákat, melyek alapján prézes mindig megtette az erénygyakorlatokra vonatkozó általános észrevételeit, de mindenkor adott praktikus útbaigazításokat is.*” (Mária Kongregáció 1924. I. 5. 88.) Az 1929–30-as tanévben a prézes kongreganista önnevelésről szóló elmélkedéssorozatát a kongreganisták az önneveléssel kapcsolatos erényekről szóló előadásokkal kísérték (A munka kongr. szempontból; *Önfegyelmzés; Az adott szó; Az igazmondás; A türelem; Lelki erősség a szenvedésben; A jó modor; A Galilei kérdés és a pápai tévmentesség*) (Mária Kongregáció 1930. VIII. 2. 63.; Mária Kongregáció 1931. VIII. 10. 294–295.) Az 1934–35-ös tanévben a nyolc boldogságról, az 1935–36-os tanévben az imádságról, az 1938–39-es tanévben a női lélektanról tartott elmélkedés sorozatot. Ez utóbbival párhuzamosan olyan könyveket ismertettek, melyek „*egy-egy kiváló nő életével foglalkoznak*”. (A gyűlések jegyzőkönyveiből.)

102 1915–16. Ért. 53.

103 Például az egyház művészetéről és Krisztus életéről szóló előadásához (1912–13. Ért. 50.). Nagyböjten vetített képekkel szemléltette a szenvedő Krisztus ábrázolását az egyház művészetében (1913–14. Ért. 63.).

104 A Szűz Mária tiszteletére 1921. december 11-én rendezett díszgyűlés műsora: 1. Meier: *Asszonyunk, Királynőnk...* Kétszólamú kar. 2. Krüger A.: *Üdvözlégy Mária.* Szavalt. 3. Chopin: *Nocturne.* Zongoraszámb. 4. Krarrentorfer: *O santissima...* Háromszólamú kar. 5. Felolvasás: *Szép napok a kongregációban...* 6. A prézes ünnepi beszéde. 7. *Omn die dic Mariae.* Háromszólamú kar. (Aranyszálak. EML, 1922. január 15. Oldalszám nélkül.) Díszgyűlés keretében ünnepelte meg a kongregáció 1926. október utolsó vasárnapján a Krisztus Király és Rózsafüzér Királynője ünnepét. Ez év novemberét „*a szegény lelkeknek*

szentelte olyanformán, hogy a kongr. tagjai beosztva mindennap sz. áldozást végeztek a szegény lelkekért” (Mária Kongregáció 1926. IV. 4. 116.).

A Lisieux-i Kis Szent Teréz tiszteletére, 1927. január 3-án rendezett díszgyűlés műsora: 1. Lisieux-i sz. Teréz Mária tisztelet. A prefekta felolvasása. 2. Lisieux-i kis sz. Teréz: *Az én boldogságom*. Szavaltat. 3. Felolvasás Lisieux-i Kis Szent Teréz önmegtagadásairól. 4. Lisieux-i kis sz. Terézhez. Énekelték a nagyobb kongreganisták. (Mária Kongregáció 1927. IV. 7. 216–217.)

Árpád-házi Boldog Margit tiszteletére rendezett, 1913. január 26-i ünnepély műsora: 1. Beethoven: *Sonate pathétique*. Előadták két zongorán négy kézre. 2. Donizetti: *Együttes*. A Don Sebastian című operából. Énekelték az intézeti énekkar, zongorakísérettel. 3. Schubert: *Impromptu*. Zongoraszám. 4. Vavrinecz Mór: Sz. Margit. *Melodráma*. Szavaltat zongorakísérettel. 5. Grieg: *An den Frühling*. Zongoraszám. 6. Bognár J.: *Esti csillag*. Énekelték öten. 7. Reinecke: *Ballade*. Zongoraszám. 8. Simonetti: *Mazurka*. Hegedűszám zongorakísérettel. 9. Bach: *Ave Maria*. Előadták két zongorán nyolc kézre (Gaál 1913. 22–23.). Az 1924. február 17-i, Szt. Margit tiszteletére rendezett ünnepély programja: *Ave Maria*. Énekelték a kar; Sz. Margit *élete élőképekkel*. Felolvasott a prefekta; Ravina: *Adoremus* (zongora, harmónium); Földes: *A nyulak szigetén*. Szavaltat; *Felajánlás*. Énekelték három növendék; Grig: *G-dúr hegedű szonáta*. Előadták: Viski János (hegedű) és Dobolyi Antal (zongora); *Salve Regina*. Énekelték a kar. Az ünnepélyen részt vett gr. Majláth G. Károly püspök is. A rendezvény jövedelmét a kongregációs lap költségeire fordították (Mária Kongregáció 1924. I. 2. 17.).

Az 1941. január 19-i, Árpád-házi Boldog Margit-emlékünnepe díszgyűlésének programja: *Prézes beszéde*; Kocsis László: *A nemzet áldozata*. Szavaltat; ének; felolvasás Árpád-házi Boldog Margitról; zongoraszám; énekszám. (A gyűlés jegyzőkönyve.)

Boldog Margit születésének jubiláris, 700 éves évfordulójára való tekintettel az 1942-ben zajló gyűléseken a Pártfogó emlékének szentelt szavaltatok és felolvasások kísérték Csergő Benedek prézes Magnificatról szóló elmélkedéssorozatát. Január 18-án díszgyűlést rendeztek tiszteletére. Január 28-ra szent kilenceddel készültek, és a többi kolozsvári leány-középiskola növendékeivel, mintegy 900-an, együtt végezték el szentáldozásukat a Marianumban. „A magyar szentek dicsőítő éneke mellett vonult fel a sok buzgó leány az oltárhoz [...]” (1941–42. Évk. 14.).

Az 1944. január 16-án tartott díszgyűlést Árpád-házi Boldog Margit emlékének áldozták, a jegyzőkönyvben olvasható programja: *Prézes elmélkedése Szent Margitról*; Nagy Miklós: *A Margit sziget legendája*. Szavaltat; *Szent Margit erényei* – felolvasás; Pusztai Sándor: *Boldog Margit násza*. Szavaltat; *Margit, az áldozat* című dolgozat felolvasása; Lovich Ilona: *Jézuska szentjei*. Szavaltat.

Az 1931-ben Szent Erzsébet 700 éves jubileuma alkalmából tartott díszgyűlés műsora a következő volt: 1. Manchen Mária: *Ének Szent Erzsébethez*. Énekelték a kongreganisták. 2. Felolvasás Szent Erzsébet életéről. 3. Kiss Margit: *A rózsza csoda*. Szavalták négyen. 4. Oscar Klose: *Salve Regina*. Zongora-előadás hegedűkísérettel. 5. Alkalmi beszédet mondott Csergő Benedek ft. prézes. 6. Kongregációs induló. (Aranyszálak. EML, 1931. november 22. 141.)

Az 1936. november 29-i díszgyűlést a Szeplőtelen Fogantatás és Szent Erzsébet tiszteletére a következő programmal tartották meg: *Ó ékességes Pázmány-himnusz* éneklése; *Prézes beszéde a Szeplőtelen Fogantatásról*; *Szent Erzsébet legenda* – ének; *Szent Erzsébet* – felolvasás; Mael Ferenc: *Szent Erzsébet rózsái* – felolvasás. A gyűlést a *Boldogságos Krisztus Anyja* énekkel zárták. (A gyűlés jegyzőkönyve.)

Szent Imre tiszteletére 1929. november 7-én, a Hölgyek Kongregációjával közösen tartottak díszgyűlést. (Mária Kongregáció 1931. VIII. 10. 295.). Az 1913–14-es tanévben a kong-

kus szakosztály, mely 1913. december 5-én alakult meg¹⁰⁵, külön gyűléseket tartott Salgó M. Charitina tisztelendő nővér vezetésével.¹⁰⁶

A gyűlések programja a következő volt: „1. Mária ének, 2. lelkiolvasás (az idén Laci-bácsi leveleiből olvastunk) 3. a prézes beszéde, 4. jegyzőkönyv, 5. Gyakorlati rész (megbeszélések, indítványok, utasítások, fegyelmi esetek elintézése stb.) 6. Litánia, 7. Mária-ének. Gyűléseink programját a rendes gyűlés előtt tartott magisztrátusi gyűlésen – egy-két eset leszámítva – magisztrátus előre megállapította és megbeszélte. A kongregációs szellem tisztaságának megvédéséért kétszer kellett fegyelmi esetet elintézni mely alkalmakkor kongregációnk életerőségéről és komolyságáról tett tanúbizonytságot”.¹⁰⁷ Rendszeres programpont volt a pápai körlevelek felolvasása. Néha egy-egy meghívott előadására is sor került,¹⁰⁸ illetve időt szántak a kongregációs szabályzat magyarázatára,¹⁰⁹ a beérkezett segélykérő levelek megtárgyalására,¹¹⁰ határozatok hozására.¹¹¹ Megemlékeztek a prézes vagy a vezető nővér névnapjáról, úgyszintén a püspök névnapjáról,¹¹² illetve gr. Bethlen Ödönné elhunyt zászlóanyjukról is.¹¹³ 1925-ben „az utolsó magisztrátusi gyűlés azt a határo-

regáció részt vett a kolozsvári egyetemi Szent Imre-kör zászlószentelési ünnepségén. (1913–14. Ért. 66.; Gaál 1913. 77.).

Szent Alajosnak szentelték az 1914. június 21-i, a díszgyűlést, műsora a következő volt: 1. Boldogasszony Anyánk. Énekelte a kongregáció énekkara. 2. Chaninade: *Les Nocés d'argent*. Előadták egy zongorán 8 kézre. 3. Titkári jelentés felolvasása. 4. Kjerulf: *Frühlingslied*. Zongoraszám. 5. Dvorak: *Humoresk*. Előadták 4 kézre. 6. *Oh Szűzanyánk...* Énekelte a kongregáció énekkara. 7. Váradí A.: *Az ezüst fátyol legendája*. Szavaltat. 8. Jensen: *Irrlichter*. Zongoraszám. 9. Beriot: *Scène de bal*. Hegedűszám. 10. Lóiv: *Serenade*. Előadták két zongorán. 11. Búcsúszó. 13. Liszt: *Ungarischer Sturmmarsch*. Előadták 8 kézre. 13. Pápai himnusz. Énekelte a kongregáció énekkara. (1913–14. Ért. 58.)

¹⁰⁵ 1913–14. Ért. 64.

¹⁰⁶ 1915–16. Ért. 53.

¹⁰⁷ *Mária Kongregáció* 1924. I. 5. 88.

¹⁰⁸ Például az 1936. november 1-i gyűlésen Varga Istvánné hölgykongreganista *Az apostolokadás alkalmi és akadályai* címmel tartott előadást. (A gyűlés jegyzőkönyve.)

¹⁰⁹ 1937-ben tartott gyűlések jegyzőkönyvei.

¹¹⁰ Kérésnek tesznek eleget 1937-ben a kajántói napközi otthon havonkénti segélyezésével, az ottani gyerekek Mikulás-napi csomagjainak összeállításával, és támogatják a kajántói templomépítést is. A „Zita Kör” olvasni-írni tanuló cselédnányai számára kért tőlük meséskönyveket. Szegény plébániák számára kehely- és kéztörülköet készítettek. Az 1936–37-es tanév gyűléseinek jegyzőkönyvei. Kérésre a tábori misekészlet kézimunkáit is elkészítette a hitbuzgalmi szakosztály. Az 1941–42-es tanév működéséről szóló jegyzőkönyvi titkári jelentés. Elvállalták a helybeli Szent Antal-árvaház egy árvájának az évenkénti felruházását (*Mária Kongregáció* 1924. I. 5. 88.)

¹¹¹ Az 1943. november 21-i gyűlés határozatai között szerepelt, hogy a gyűlésre késve vagy kékszalagos érem nélkül érkezőknek büntetéspénzt kell fizetniük; a városban műsoron levő filmeket katolikus szempontból megítélve plakáton ismertetik. (A gyűlés jegyzőkönyve.)

¹¹² 1936-ban kongreganista levélben köszöntötték a püspököt névnapja alkalmából. (Az 1936. november 1-i gyűlés jegyzőkönyve.)

¹¹³ 1938. március 20-i gyűlés jegyzőkönyve.

zatot hozta, hogy az évszázó gyűlést kirándulás keretében – a Líceum kertben – fogja megtartani. A gyűlés után játék, ozsonna, fagyalt fogja felüldíteni a tagokat. Ugyanazon magisztrátusi gyűlés a nyári programot a következőképpen állapította meg: A havi sz. áldozást mindenki végzi a tartózkodási helyén a hónap első vasárnapján (a helybeliek a főtéri templomban reggel 8 órakor.) A Kolozsvárt tartózkodók a nyár folyamán két találkozót rendeznek kirándulással kapcsolatban. Az időpontról és programról a tagokat a nyári titkár lev. lapon fogja értesíteni. A vidékiek pedig aug. 15-re egy »hosszú« levélben be fognak számolni a kongregációnak a nyári élményeiről.¹¹⁴ Az 1929. június 15-én tartott zárőnnepélyt „különösen bensőséges tette Lisieuxi Kis Szent Teréz szobrának megáldása. Az internátus kertjének szembeötlő helyén fenyők között emelkedik a hófehér szobor, serkentve növendékeinket arra, hogy játék, üdülés közben is emeljék szívüket az Ég felé. A szobor az intézet nagyevű Alapítójának adománya”.¹¹⁵ Az 1930. október 19-i gyűlésüket a Bükk erdő szélén tartották meg, itt ünnepség¹¹⁶ keretében Mária-képet helyeztek el.¹¹⁷

A szociális szakosztály gyűlésein a szociális szentek életéből tartottak felolvasást, sorsolást rendeztek, kézimunkákat készítettek és adtak el, farsangi előadást tartottak, ezek jövedelméből Mikulás napján és karácsonykor mézes pogácsát, cukrot és ruhaneműt vittek a kajántói gyerekeknek, illetve szegény tanulóknak. Támogatták még a kongregációs központot és a Szent Mihály-templom javítását.¹¹⁸ Az 1942–43-as tanévben a Kistestvérmozgalom keretében szászfenesi kistestvéreket látogattak a szociális szakosztály tagjai.¹¹⁹ Sorsolást rendeztek, a fronton küzdő katonáknak folyóiratokat küldtek.¹²⁰

Bekapcsolódtak a Magyar Missziós Ifjúsági Front keresztelési akciójába: az 1929–30-as tanévben öt kínai gyereket kereszteltek meg az Árpád-házi szentek nevére, egyet a prézes névnapja alkalmából pedig Benedeknek.¹²¹ 1941–42-ben

114 *Mária Kongregáció* 1925. II. 10. 188.

115 1928–29. Ért. 13.

116 Műsora: 1. A Mindenkor Segítő Szűz Mária-kép megáldása dr. Hirschler József pápai prelátus által. 2. *Mária Isten temploma*. Énekelték a kongreganisták. Angelusz: *Üdvözlégy Szűz Mária*. Szavaltat. 4. Pap Irén: *Máriát dicsérni hívek jöjjetek*. Vallásos színdarab. (Aranyszálak. *EML*, 1930. október 26. 74.)

117 Részt vett a Hölgyek Kongregációja is. Az eseményről készült fényképet közölték. *Mária Kongregáció* 1930. VIII. 3. 91. Lásd a 7. képet.

118 Az 1936–37-es tanév gyűléseinek jegyzőkönyvei.

119 1943. március 19-én, Szent József (a család, az apák védőszentje) napjára a szászfenesi római katolikus iskolában a kistestvéreknek apák napját tervezték. Az 1943. március 7-i gyűlés jegyzőkönyve. Mikulás-napot, karácsonyi megajándékozást és év végi horgászatot meg bábszínházat is szerveztek a 40 szegény kistestvérnek. Szünidőben leveleztek velük. 1942–1943. Évk. 16. 1921. április 15-én kezdődőleg intézeti szinten ünnepélyes triduumot tartottak Szent József tiszteletére, 50 éves jubileum alkalmából, hogy a római katolikus egyház fő védőszentje lett. (Aranyszálak. *EML*, 1921. április 15. 94.)

120 Jegyzőkönyvi titkári beszámoló a tanévi működésről.

121 *Mária Kongregáció* 1931. VIII. 10. 295.

négy kínai gyereket kereszteltek meg (Margit, László, Imre, József) 8-8 pengőért.¹²²

Az 1941–42-es tanévben bajtársi szolgálat keretében munkatáborba és napközi otthon vezetésére jelentkeztek a tagok. Az önképzőkori falumunkában szintén részt vettek. A fronton küzdő katonáknak szeretetsomagot készítettek. A missziós szakosztály tagjai „*munkakönyvbe írták be a missziókért végzett imákat, jócselekedeteket és adományokat. Osztályonként megszervezték a bélyeg és staniol gyűjtést. Résztvettek a keresztes hadjáratban*”.¹²³

Az 1912–13-as tanévben *Havi szentek* erénygyakorlatokat végeztek: a tagság havonként választott valakit az egyház szentjei közül, „*akit négy héten át különös szeretettel tisztelt, kinek életrajzával ezen idő alatt behatóbban foglalkozott és kinek főerényét magáévá tenni törekedett*”.¹²⁴ 1927-ben a kongregáció „*csatlakozott az Árpád-házi Boldog Margit szentté avatása érdekében megindított mozgalomhoz s a felajánlott szent mise hallgatások és szent áldozásokhoz is hozzájárult*”.¹²⁵ Az 1940–41-es tanévben a hitbuzgalmi szakosztály megszervezte a Kaszap István-émlékünnepélyt.¹²⁶ Megszervezték az egyes osztályokban az Élő Rózsafüzért.

Az évek során különböző előadásokat rendezett a Nagyobb Kongregáció: vetített képes előadást az Oltáriszentségről,¹²⁷ vallásos színművet az elsőáldozók ünneplésére,¹²⁸ karácsonyi előadást a szegények javára,¹²⁹ illetve műkedvelő színelőadásra is várta a közönséget.¹³⁰ Zárt körű farsangi ünnepélyt rendezett

122 1941–42. Ért. 16.

123 1941–42. Ért. 16.

124 Gaál 1913. 19–20.

125 *Mária Kongregáció* 1927. IV. 10. 314.

126 Jegyzőkönyvi titkári jelentés a tanévi működésről. „*Kisebb-nagyobb segítségért Hozzá fohászkodtunk s imánk sose maradt meghallgatatlanul. Hálából a sok segítségért buzgón imádkoztunk szentté avatásáért.*” (1941–1942. Ért. 15.)

127 1924. április 6-án. A kísérő előadást Ft. Csergő Benedek hittanár tartotta. (Aranyszálak. *EML*, 1924. május 1. 252.)

128 1930. február 2-án és május 11-én. A februári, *Kunyhóról-kunyhóra* című missziós színmű előadásából befolyt jövedelmet a kínai misszió részére küldték el, a megismételt májusi ünnepély jövedelmét a könyvtár gyarapítására szánták (*Mária Kongregáció* 1930. VII. 10. 326.). A májusi rendezvény műsora: 1. Az elsőáldozók üdvözlése énekkel és szavallattal. 2. *Kunyhóról-kunyhóra* című vallásos színdarab. (Aranyszálak. *EML*, 1930. május 17. 489.)

129 1930. december 14-én a tornateremben a következő műsorral: 1. Csergő Benedek prézes bevezető beszéde. 2. Lőrinczy Margit: *Egy szegény árva*. Szavallat. 3. *Egy árva fiú karácsonya*. Színdarab 3 felvonásban. 23 szereplővel. 4. Blaskó Mária: *A szent éj*. Szavallat. (Aranyszálak. *EML*, 1930. december 21. 190.)

130 1926. május 30-án a program a következő volt: 1. Bevezető beszédet mondott a Nagyobb Kongregáció prefektája. 2. Abt: *Ave Maria*. Énekelte egy kereskedelmi iskolás testvérpár. 3. Gaál Mózesné: *Az igazi barátság*. Színmű három felvonásban. 13 szereplővel. (Aranyszálak. *EML*, 1926. június 6. 570.)

sorsolással egybekötve¹³¹ vagy farsangi teastélyt missziós színelőadással.¹³² A tagok testületileg részt vettek a katolikus Nőszövetség 1927. március 27-i gyűlésén, és kongreganista testvérük, Kövér Erzsébet aradi írónőnek az Erdélyi Irodalmi Társaságban tartott székfoglalóján.¹³³ Bekapcsolódtak a kongregációs központ által kiírt versenyekbe.¹³⁴ A sajtószakosztály tagjai nyilvános sajtópropaganda-ünnepélyt¹³⁵ rendeztek.

A kolozsvári kongregációk igyekeztek szorosabbra fűzni egymással kapcsolatukat. Ennek érdekében májusban közös tagfelvételt tartottak, melyet közös magisztrátusi gyűlés előzött meg.¹³⁶ December 5-én ugyancsak közösen végeztek szentáldozást a mexikói üldözött katolikusokért.¹³⁷ A gyulafehérvári növendékekkel ünnepek alkalmával ápolták kapcsolatukat, így terjesztették, árusították Ko-

131 Az 1914. február 2-án tombolával egybekötött farsangi est műsora a következő volt: 1. Engelhardt: *Holnap, ma nem...* Énekelte hat kongreganista. 2. Farkas Imre: *Tanulni kell.* Monológ. 3. *A javíthatatlanok.* Tréfás párjelenet. 4. Brahms: *Cigánydal.* Énekeltek öten. (1913–14. Ért. 57. 1926.) Február 7-én a következő műsort adták elő: „1. Szonett. 2. Lámpaláz, monológ. 3. Két gigerli, humoros ének duett. 4. A kotnyeles kisasszony, szavalat. 5. Hegedű zong. kísérettel. 6. A tudós macskái. 7. Minden csak a macskáért, egy felv. színdarab. 8. Sorsolás. Nyeremény tárgyak adományok útján jöttek össze, mindenki kapott egy ingyenes sorsjegyet. A műsor egyes számait a prézes konferálta be és a társaságot bizony alaposan megnevetette”. (Aranyszálak. EML, 1926. február 14. 332.)

132 1930. február 2-án. A rendezvény keretében P. Szarvas Miklós kínai misszionárius apostoli munkáját (jelen esetben konkrétan konyhafelszerelést) támogató Fülöpke-akcióra gyűjtöttek (*Mária Kongregáció* 1930. VII. 6.) 183. A kongregációsok teadélutánját lásd a 4. képen.

133 *Mária Kongregáció* 1927. IV. 10. sz. 314.

134 Az 1939–1940-es tanévben harmadik helyezést értek el. (Jegyzőkönyvi titkári jelentés a tanévi működéséről.)

135 1940. december 10-én 76 előfizetőt toborzott katolikus lapokra (1940–1941. Ért. 39.).

136 Vasárnap délután a Szent Mihály-templomban ünnepi litánia keretében vették föl a jelölteket: a kolozsvári Római Katolikus Főgimnázium Mária Kongregációjából ötvenkettőt, az Egyetemi Ifjak Kongregációjából kilencet, a Marianum Kisebb Kongregációjából harmincnyolcat, az Iparos Lányok Kongregációjából tizenkilencet, a Marianum Nagyobb Kongregációjából hetet, míg a Hölgyek Kongregációjából hatot (*Mária Kongregáció* 1927. IV. 10. 314–315.). Közös tagfelvételt tartottak még a többi kolozsvári kongregációkkal 1939. május 14-én a Szent Mihály-templomban. Ekkor a Marianumnak kilenc jelöltje volt. (Gyűlés jegyzőkönyve.) 1942. május 14-én a kolozsvári Állami Leánygimnázium és Állami Tanítóképző kongregációival tartották meg a közös tagfelvételt, Dr. Baráth Béla, Kolozsvár plébánosa és a Marianum irányító igazgatója tartotta a szertartást (1941–42. Évk. 15.). 1942. november 17-én közös magisztrátusi gyűlést tartottak a Magyar Királyi Állami Tanítóképző, Leánygimnázium és Kereskedelmi és a Zágoni Mikes Kelemen Fiúgimnázium kongregációival. December 8-án az előbbiekkal tartották közös fogadalomújításukat és jelöltfelvételüket. A Nagy Kongregációba kilenc, a Kis Kongregációba harminchat jelölt lépett. (Jegyzőkönyvi titkári beszámoló a Marianum Mária Kongregációjának 1942–43. évi működéséről.)

137 *Mária Kongregáció* 1927. IV. 10. 314.

lozsváron azok húsvéti üdvözlőlapjait, decemberben pedig karácsonyfájukhoz és jótékonyági céljaikhoz járultak hozzá pénzüsszeggel.¹³⁸

A *Mária Kongregáció*ban közölt jelentések között szerepeltek a gyász hírek is, itt emlékeztek meg első elhunyt prefektájukról, többi tagtársukról. 1927-ben farsangi előadásuk vidám beszámolója helyett frissen elvesztett tagtársuktól vettek nyilvánosan búcsút.¹³⁹

2. Kisebb Leányok Mária Kongregációja

Prézese 1912–13-ban dr. Csáki Benjamin,¹⁴⁰ az 1913–14-es tanévtől Dr. Kuncz Ferenc hittanár, igazgatója Mikula Mária Klára tisztelendő nővér, felügyelő tanítónője 1912–13-ban Schiffkorn Aranka, 1913–14-ben dr. Arányi Erzsébet, felügyelő tanár 1922–1924 között Berényi M. Evariszta nővér,¹⁴¹ 1924–1929 között Szalma M. Szeréna nővér,¹⁴² az 1943–44-es tanévtől Bartkovszky Róza lesz a vezető tanár. Tisztikara: prefekta, két asszisztens, két tanácsos, titkár, jelöltek mestere, könyvtáros, pénztáros, sekrestyés, háznagy, énekvezető.¹⁴³ A tagok száma az 1922–23-as tanévben 30, 1923–24-ben 42, 1942–43-ban 45.

1913. december 5-én alakult meg a misszió szakosztálya, Mária Klára nővér vezetésével, a „*pogányok térítésére alakult misszióknak*” segélyezése céljából.¹⁴⁴ Tagjai havonként két fillért adakoztak, és bélyeget meg sztaniolpapírt gyűjtöttek. Az 1918. április 27-i tomboladélután jövedelmét „*a néger missziók*” javára, illetve a könyvtár gyarapítására fordították.¹⁴⁵ Az 1942–43-as tanévben missziós munkájuk keretében megkereszteltek kilenc kínai gyermeket, előfizetőket szereztek missziós folyóirat számára.¹⁴⁶

A tanév első gyűlésén a rendes tagokon és jelölteken kívül a kongregánista élettel megismerkedni vágyó érdeklődők is részt vettek. A többnyire a Marianum

138 *Mária Kongregáció* 1927. IV. 10. 314.

139 „*Mert szeretjük a jókedvet s az elköltözött testvérünk is gyermeked jókedvével sokszor csalt mosolyt az ajkunkra. A jókedvet, a tiszta örömet ő is, mi is Isten ajándékának tekintjük. Jel-szavunk ez lett volna a mostani előadásunkon: »Jókedvet hát testvér! – nevetve-kacagva, / Mert a jó kedv testvér! – Isten ajándéka... / Ez a földi élet borus hogyha lenne / Sok-sok fájó könnyet szemünk ha könnyezne, / Arcunkról a derű hogyha el-eltűnne, / Munkára ha kezünk nehezen lendülne... / Azért küldte Isten az öröm angyalát, / Adná vissza arcunk elvesztett mosolyát.«*” A farsangi előadás „*prológjának befejező sorai is*” a pár hónapja beteg társukért mondott fohász lett volna: „*Még beteg testvérhez vezet el az utam, / Ki oly sokat szenved, hisz Te tudod Uram! / Diviáczky Erzsi, jó kongregánista / Kinek neve után nincs fekete lista. / Add vissza őt nekünk s neki egészséget, / Hogy közöttünk s velünk dicsőítsen Téged.*” A farsangi előadás elmaradt, temetésre készültek (*Mária Kongregáció* 1927. IV. 8. 242–244.).

140 1912–13. Ért. 50.

141 1922–23. Ért. 9., 1923–24. Ért. 9.

142 1924–25. Ért. 7.

143 1915–16. Ért. 52–54.

144 1913–14. Ért. 64.

145 1917–18. Ért. 25.

146 1942–43. Évk. 15.

dísztermében vagy kápolnájában zajló marianumi kongregációs tagfelvételek mellett a főtéri templomban sorra kerülő közös kongregációs tagfelvételeken is jelen voltak.¹⁴⁷ A közös szentgyónást és -áldozást minden hó második vasárnapján végezték. A kongregációs lapot majdnem minden kongreganista járatta.¹⁴⁸ A kongregációs lap alapjára 200 lejt és a főtéri templom harangjaira 500 lejt adományoztak. Az 1923–24-es tanévben megtartott rendes gyűléseken – minden hó első és harmadik vasárnapján – Kuncz Ferenc prézes Szűz Mária valamely erényét állította a növendékek elé követendő példaképül.¹⁴⁹ A bentlakás nappalijában kifüggesztett táblára írták fel a napi jó cselekedeteiket.¹⁵⁰

1942-ben ünnepelték a Kis Kongregáció megalakulásának 30. évfordulóját.¹⁵¹

3. Hölgyek Mária Kongregációja

„A Nagyobb Mária Kongregáció hajtása. Tagjai legnagyobb részt az intézet régi növendékeiből kerültek ki,¹⁵² a középiskolát végzettek közül. 1916-ban 47 taggal indult. Tagfelvételt évente egyszer, december 8-án tartottak „az iskolából az életbe kilépő kongreganisták számára”.¹⁵³ Jelöltjeiket a jelöltmester kidolgozott program alapján oktatásban részesítette, és a felvétel előtt vizsgáztatta őket.¹⁵⁴ Prézesei voltak: 1916–1936 között Hirschler József, 1937–1938 között Márton Áron, 1938-tól Veress Ernő, az 1941–42-es tanévben dr. Baráth Béla.¹⁵⁵ Felügyelő igazgatónővér

147 Így például 1923. május 23-án a kolozsvári fiúgimnázium, a fiú-felsőkereskedelmi kongregációval. A tagfelvételt és az ünnepi beszédet dr. Hirschler József pp. prelátnak-kanonoknak végezte (*Mária Kongregáció* 1924. I. 5. sz. 87.) További közös tagfelvételekről lásd a 147. lábjegyzetet.

148 *Mária Kongregáció* 1924. II. 4. 79.

149 *Mária Kongregáció* 1924. I. 5. 96–97.

150 1941–42. Évk. 11.

151 1941–42. Évk. 14.

152 1917–18. Ért. 25.

153 Hirschler József prézesük „*finom banda*” megnevezéssel illette e kongregációt. A gyűlések végén „*leányaim, csak énekeljete!*” mondattal köszönt el tőlük. (Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1936–37. évről.) Üzenetét az Erdélyi Magyar Lányok folyóiratban is közölte *Az élet muzsikája* címmel, ebből megtudjuk, hogy a kongreganistákon kívül az intézet többi növendékeit is biztatta erre: „*Csak énekeljete, fiaim, csak énekeljete!... Hányszor kiáltottam ezt be osztályokba, lányok, amikor úgy az óráközökben, tíz percek alatt pezsgő jó kedvvel, egymás hegyén-hátán forgattátok fel a világot és vertétek fel hűledező osztályfőnökökötök rémületére az egész házat?*” (EML, 1920. november 15.)

154 *Mária Kongregáció* 1930. VII. 6. 199. Felhasznált segédkönyvek: Müller Mária: *A kongregáció iskolájában*. P. Harasser S. J. és P. Fiedler S. J.: *A kongregációs katekizmus*. (Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1928–29. évről.)

155 Hirschler József nevezetesebb beszédorozataiként közlik: *A női típusok; A női hivatások. Világnézetek; Az isteni gondviselés; Dante. Az önismeret; Hogyan haladjunk előre a lelki életben? 1925-ben a Szent évről, a missziós kiállításról. Szentté avatásokról; Búcsúkról. Szent Ferenc élete és tanításai. (Huszonöt év a Seplőtelen Fogantatásról nevezett Árpád-házi Boldog Margit pártfogása alatt álló Hölgyek Mária Kongregációjának életéből 1916–1941. 2.)* Vetített képek kíséretében tárgyalta a következő témák jelentőségét: Páter Angelicus Mária

Kotsis Mária Cecília iskolanővér énektanárnő volt.¹⁵⁶ 1916–1941 között 13 prefektájuk volt.¹⁵⁷ Tisztikara: prefekta, két asszisztens, titkár, levelező, pénztáros, jelöltek mestere, könyvtáros, háznagy, felolvasók, énekvezető. Kültagjaikkal levelezés formájában tartották a kapcsolatot.

Könyvtárukat számos könyvadománnyal dr. Hirschler József alapította 1925-ben. Állománya 1928–29-ben 325 kötetből állt, 1937-ben 226 lelki olvasmányból (főként szentek életét bemutató könyvek) és 1056 egyéb műből. Tartalmazta a *Mária Kongregáció*, a *Nap*, az *Apostol*, az *Utunk* folyóiratokat.¹⁵⁸

Gyűléseiket havonként kétszer, vasárnap délután tartották a Marianum dísztermében vagy kápolnájában,¹⁵⁹ 1932 novemberétől pedig a Marianumban kialakí-

Becker német dominikus rajzai (1927. december 18.); Dürer Albert leghíresebb festményei (1928. április 29.); Szent Ceciliáról (1928. november 25.). (Az adott gyűlések jegyzőkönyvei.) Hirschler József 1936. november 17-én hunyt el. A következő tanévekben többször fölkeresték sírját. 1937. november 14-i gyűlésüket az ő emlékének szentelték. A megemlékezés szövegéből idézek: „Szentelt ez a hely, ahol most állunk. A Te zseniális nagy szellemed, szíved égő, buzgó szeretete pattantotta ki a gondolatot s létesítette, rögzítette meg azt köben, fában, márványban és eszmében, lélekben és szeretetben és elnevezted azt stílusosan Marianumnak, – Máriának. Ebben a névben, ebben a fogalomban bele van sűrítve a Te világnézeted, s egész életprogrammod. [...] »Szeretem ezt a Máriát, – mondad sokszor, – hosszasan elnézve Otthonunk főekességét, – mert akár esik, akár fagy, s akárhogy is dühöng a vihar, Ő mindig mosolyog.« S ez volt Neked is egész életeden át hitvallásod s hivatásod. [...] S hisszük, hogy nagy elgondolásaidnak önmagunkban való kialakítása s megvalósítása lesz Előtted is a legszentebb, legmélyebb és legőszintébb Reád emlékezés.” A megemlékezés részét képezte Pakocs Károly És mégis áll a Marianum szavalat is. A gyűlés jegyzőkönyve. 1936-ban a Marianum fennállásának 25 éves jubileumára tervezett nagyszabású ünnepségek elmaradtak, december 7-én rekviemre került sor Hirschler József lelki üdvéért, 8-án, a Szeplőtelen Fogantatás ünnepén a nagymiséjét a püspök celebrálta. (Az 1936. november 29-i gyűlés jegyzőkönyve.)

Márton Áron elmékedései: A Mária tiszteletéről; Nyíró József Jézus faragó ember című drámájának ismertetése; A vásárhelyi találkozó; A 34-ik budapesti eucharisztikus kongresszus; Krisztus elítélésének története; Szt. István; Az anyai hivatásról; Beszámoló az eucharisztikus kongresszusról. Huszonöt év a Szeplőtelen Fogantatásról nevezett Árpád-házi Boldog Margit pártfogása alatt álló Hölgyek Mária Kongregációjának életéből 1916–1941. 4. Kolozsvári plébánosi beiktatásán (1938. szeptember 29.) és püspökké szentelésén (1939. február 12.) a kongregáció testületileg vett részt. (I. m. 27.) 1939-ben Márton Áron püspök elfogadta a kongregációban az örökös díszelnökséget. (Az 1939. június 11-i gyűlés jegyzőkönyve.)

Veress Ernő az 1939–40-es évben A katolikus család testi és lelki gondozása, az 1940–41-es évben a Haladjunk az életszentségben programot tűzte ki (Huszonöt év... 5.).

156 Ő vezette a gyűléseket a prézes távollétében, megszervezte a szakosztályokat, 1939–1940-ban a magyar dal fejlődéséről tartott előadás-sorozatot (Huszonöt év... 6.).

157 Huszonöt év... 8–11.

158 Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1936–37. évről. Egyes tanévek könyvtárforgalmát lásd a Mellékletben.

159 „Mikor a román hatóságok megtiltották a gyűlések tartását, »templomi áhítatosság« címen a Mariánium kis kápolnájában gyűltünk össze.” (Huszonöt év... 19.)

tott kongregációs otthonban.¹⁶⁰ „Kongregációs életünk erőforrása az első szombatok meghitt, csöndes ünneplése: a fél hétkor hallgatott sz. mise és közös áldozás. Ilyenkor kérleljük, engeszteljük a sz. Sz. szívét az Őt és Fiát ért megbánásokért.”¹⁶¹ Közös áldozásaikat a hónap első vasárnapjain végezték – a szakosztályoknak emellett külön előírt napjaik is voltak a közös szentáldozásra –, és augusztus 14-én, a Mária-ünnep vigíliáján. Ezt a napot együtt töltötték, a templomi szertartás után, kint, a szabadban. 1927. augusztus 14-én Mária-képet állítottak fel a Csillaghegyen¹⁶². Hét évvel később, 1934. április 29-én kicserélték az idővel megfakult Madonnát a Kisjézussal.¹⁶³ Augusztus 15-én közös adoratióra gyűltek össze a Szent Szűz sírjánál.¹⁶⁴

Decemberben a „szállást keres a sz. Család” adventi ájtatossággal készültek fel a karácsonyi ünnepre. „Kilenc napon át más- és más testvérünknel térdeltünk a Szent Szűz oltára előtt, felajánlva Neki és Sz. Fiának szívünket otthonul.”¹⁶⁵

Az 1927–28-as évre Bernadettet választották pártfogójuknak.¹⁶⁶

A rendes gyűléseken évente egy vagy több meghívott előadó különböző témákban tartott előadást.¹⁶⁷

160 Itt leplezték le 1934. szeptember 16-án Hosszú Márton Kongreganisták Édesanyja Mária-festményét. Az otthonban volt még egy Szent Margit-szobor. A leleplezési ünnepség műsora a következő volt: 1. Pogatschnigg: *Ave Maria*. Háromszólamú női kar. 2. Hirschler József beszéde és a kép leleplezése. 3. Blaskó Mária: *Mária*. Szavalt. 4. Halmos: *A 97. zsoltárból*. Háromszólamú női kar. 5. Az új tiszteendő főnöknő, M. Kornélia üdvözlése névnapja alkalmából. Az üdvözlőbeszédet dr. Lőrinczy Margit tartotta. (A gyűlés jegyzőkönyve.) A kongregációs otthonba való beköltözés alkalmából tartotta az egyesület az első lelki napot 1932. november 27-én, Hirschler József prézes irányításával. Lelki napokat vezettek még: 1935. december 8-án Márton Áron, 1939. december 10-én P. Puskás Huqolin (*Huszonöt év...* 18.). Az otthonban megtartott gyűlésről lásd az 5. képet.

161 *Mária Kongregáció* 1924. I. 5. 87.

162 Lásd a 6. képet.

163 Az 1934. április 29. gyűlés (kirándulás) jegyzőkönyve.

164 *Mária Kongregáció* 1928. V. 7. 214.

165 *Mária Kongregáció* 1926. III. 5. 165.

166 *Mária Kongregáció* 1928. V. 7. 215.

167 1916. február 22-én P. Bangha Béla S. J.: *A kongregáció célja és szervezete*. 1919-ben Radnáthi Dezsőné szociális jellegű előadásokat tartott. 1928. február 12. P. Ábrahám Miklós plébános a Kajántó úti kápolna történetét ismertette. 1928. március 14–15. Pakots Károly a katolikus magyar irodalmat és *A két lélek* című regényt ismertette. 1928. október 17–23., november 7. P. Szabó Dömjén a Szívgyárdáról tartott ismertető előadást. 1929. február 24. Xantus Jánosné az erdélyi varrotásokról adott elő. 1932. február–június. Kende János tanár irodalmi előadásaiiban irányzatokat, külföldi és magyar írókat, kortárs erdélyi alkotásokat ismertetett. 1934. április 8. Dr. Kelemen Lajos a régi hímzésekről tartott előadást. 1936. november 11. Domokos Pál Péter: *A magyar népdal eredetéről*. 1938. február. Dr. Fagulyán Kata „az ételek egészséges elkészítési módjáról adott szemléltető oktatást a Marianum konyhájában”. 1939-ben Ferencz András plébános művészettörténeti előadásokat tartott. 1940. április 14. Dr. Kröbl Árpád olaszországi élményeiről beszélt. 1940. december 24. Dr. Gerencsér István: *A magyar nép teste, szelleme és lelke*. A kongregáció díszalbumában az előadók fényképe is megtalálható. (*Huszonöt év...* 21–24.)

Díszgyűlést tartottak Krisztus király ünneplésére,¹⁶⁸ Árpád-házi Boldog Margit,¹⁶⁹ Szűz Mária,¹⁷⁰ Szent Imre,¹⁷¹ Kaszap István¹⁷² tiszteletére, Hirschler József¹⁷³ és Cecília nővér¹⁷⁴ névnapjára,¹⁷⁵ a lourdes-i Boldogasszony tiszteletére,¹⁷⁶ a Marianum Mária Kongregációjának 25 éves jubileumára (1934)¹⁷⁷, a Hölgyek Kongre-

- 168 1926. október utolsó vasárnapján (*Mária Kongregáció* 1927. IV. 7. 216.). Az 1927-i díszgyűlés műsora: 1. *Prézes beszéde*. 2. Bölcsey Lajos: *Katholikus vagyok*. Szavalat. 3. Gounod: *Ave Maria*. Hegedű- és zongoraszám. 4. Endrődi Sándor: *Czelli búcsú*. Melodráma. Szavalat zongorakísérettel. Az énekkar Mária-dalt énekelt. 5. *Pápai induló*. Zongoraszám. (A HK. 1927. október 23-i díszgyűlésének jegyzőkönyve.)
- 169 1929. január 27-i műsor: 1. A prézes elmélkedése. 2. Az Árpád-házi Boldog Margit a huszadik század leányainak mintaképe című dolgozat felolvasása. 3. Földes Zoltán: *Nyulak szigetéén*. Szavalat. 4. *Királyi kincsünk Árpád-házi Margit*. Énekelt a kar. 5. A nagyváradai Felőtt Leányok Mária Kongregációjának üdvözlője az Árpád-házi Boldog Margit tiszteletére rendezett ünnepélyükről. (A díszgyűlés jegyzőkönyve.)
- 170 1929. május 5-i műsor: 1. A prézes elmélkedése. 2. A Szűz Mária tiszteletéről szóló dolgozat felolvasása. 3. Schubert *zongoraszám* négy kézre. 4. Sík Sándor: *Tenger csillaga*. Szavalat. 5. Felolvasás a kongregációs lapból (*Naplótöredékek*). 6. *Te vagy földi életünk*. Ének. (A díszgyűlés jegyzőkönyve.)
- 171 Az 1930. november 9-i műsort a Kis Kongregációval közösen adták elő: 1. *Szent Imréhez szólnak a magyar leányok*. Cs. Lovich J.-től előadta a Kis Kongregáció szavalókarja. 2. *Az Árpád-ház szentje*. Felolvasás. 3. *Dialog Szent Imréről*. Két elemista előadásában. 4. *Szent Imre látomása*. Melodráma Prónaytól. Szavalat. 5. *Szent Imre himnusz*. Énekelték a kongreganisták. (A díszgyűlés jegyzőkönyve.)
- 172 1939. március 26-i gyűlés jegyzőkönyve.
- 173 1927. március 19-én bibliai színdarabbal köszöntötték, előadták Szalay Mátyás *Noémi* című bibliai színdarabját. „Az előadás után a szeretet hangján fejezte ki az intézet jó kívánságait az ünneplő főpap iránt, kérve Istent, hogy tartsa őt meg számunkra még sokáig. Minden évben kifejezzük iránta jó kívánságainkat, mégis tudjuk, hogy ez csekély viszonzás, parányi ajándék azzal a nagy jótétteménnyel szemben, amit ő a leánynevelés terén a Marianum létesítésével nekünk nyújtott. [...]” (Aranyszálak. EML, 1927. március 20. 397.) Az 1928. március 11-i díszgyűlés műsora: 1. Schopin: *Etude*. Zongoraszám. 2. A prézes üdvözlése. 3. *Mióta kongreganista lettem*. Egyfelvonásos színdarab öt szereplővel. (A gyűlés jegyzőkönyve.)
- 174 1927. november 20-án a következő műsorral köszöntötték őt: 1. *Ének Cecilia nővér névnapjára*. 2. *Kongregációi üdvözlő*. 3. A legkisebb kongreganista (Orbán Karcsi) köszöntötte Cecil nővért. 4. *Ave Maria*. Ének zongorakísérettel. 5. Dr. Lőrinczy Margit: *Mese*. Szavalat. 6. *Zongora- és hegedűjáték*. (A gyűlés jegyzőkönyve.)
- 175 A püspököt levélben köszöntötték névnapja alkalmával, a válaszul érkező köszönőlevelet a gyűlésen felolvasták. (Az 1928. november 11-i gyűlés jegyzőkönyve.)
- 176 A lourdes-i megjelenés 70. évfordulóján, 1928. február 11-én a lourdes-i himnuszt énekelve vonultak a Szent Mihály-templom lourdes-i oltárához, ahol elimádkozták az *Úrangyalát*, a Szűz Szülője Istennek kezdetű imát, és áldást kértek a kongregációk munkájára. Másnap díszgyűlést tartottak a lourdes-i Boldogasszony tiszteletére (*Mária Kongregáció* 1928. V. 7. 215.).
- 177 1934. május 14-én ünnepelték meg. Május 27-én vasárnap délelőtt a Marianum kongregációi tagfelvételt tartottak a főtéri templomban, és közös áldozást. Az ünnepi misét dr. Hirschler József alapító prézes celebrálta. A kongregációk énekkara Mária-énekeket énekelt. Délután a Marianum dísztermében nyilvános díszgyűlést tartottak. Ennek programja: Griesbacher: *Ima*. Négyszólamú női kar, salo quartett, zongora, harmónium- és vonós-

gáció 20 éves fennállása alkalmával (1936).¹⁷⁸ 1939. május 21-én első szentáldozáshoz járulásuk 30, 25 és 20 éves jubileumát ünnepelték meg¹⁷⁹.

1925. október 11-én prézesük, dr. Hirschler József pappá szentelésének 25. évfordulóját Szepessy László *Rózsafüzér Királynéja* című művének előadásával ünnepelték meg, vetített képek kíséretében.¹⁸⁰ A Miasszonyunkról elnevezett Szegény Iskolanővérek rend alapításának 100. évfordulója alkalmával megrendezett háromnapos ünnepélyen (1933. december 5–7.) este fél 7-kor engesztelő elmélkedésen és litánián vettek részt, 8-án reggel a Marianum dísztermében közös szentáldozáson és kongregációs fogadalomújításon, este vetített képes előadáson.¹⁸¹

Farsang idején a tagok mulattatására zárt körű farsangi délutánt rendeztek, 1933-tól közös névnapok ünneplésével összekötve.¹⁸²

zenekar-kíséréttel (utóbbi a Szent Mihály-templomé). Vezényelt Zsizsmann Rezső karnagy. Ezt követően *A huszonöt év története* címmel titkári jelentést olvastak fel (szociális és kulturális működés, háborús segélyezések, a kajántói kisegítő kápolna alapítása, a gyulafehérvári kispapok segélyezése, diákok, szegény tanuló gyermekek segélyezése, a piarista templomi szent sír és a főtéri templom Kis Teréz-oltárának díszítése, a napközi otthon segélyezése stb.). Ez után Vavrincz Mór *Üdvözlégy Mária* dala hangzott el zongorakíséréttel. Márton Áron, a Katolikus Népszövetség igazgatója *Időszerű-e még a Kongregáció?* címmel tartott ünnepi beszédet, ebben rávilágított a kongregációnak a női eszmény megvalósításában vállalt időszerű szerepére. Corelli: *La Folia* hegedűjáték következtett zongorakíséréttel, majd Hirschler József üdvözlő szavai, Mária Cecília tiszteendő nővér felé intézett köszönő szavai, az első és azóta is aktív kongreganista tag, dr. Lőrinczy Margit köszöntése. A Marianum énekkara Halmos 97. *zsoltárának* eléneklésével zárta a díszgyűlést. (Az 1934. május 27-i jegyzőkönyv és a díszgyűlés külön beszámolója.)

178 A kongregáció első gyűlése 1916. február 22-én zajlott. (Az 1936. február 23-i díszgyűlés jegyzőkönyve.)

179 Az ünnepség a Szent Mihály-templomban kezdődött meg közös áldozással, ezt követően közös reggelin vettek részt a Központi Szálloda nagy termében. Dr. Kuncz Ferenc hittanár üdvözlése és szavalatok emelték az ünnepi hangulatot. Az iskolai emlékek felelevenítése után dr. Hirschler József sírjánál virágot helyeztek el „megemlékezve arra, hogy ő volt az, aki mindnyájukat az első szent áldozásban részesítette”. Felkeresték elhunyt volt osztálytársaik sírját is. (Az 1939. április 30-i gyűlés jegyzőkönyvéhez illesztett újságcikk.)

180 *Mária Kongregáció* 1926. III. 5. 166. 1922. december 8-án pápai prelátusi kinevezését is tisztelgő ünnepélyel ünnepelték meg (*Huszonöt év... 25.*)

181 Az 1933. december 8-i gyűlés jegyzőkönyve. A kápolnába huszonöt szál fehér rózsát vittek. (*Huszonöt év... 26.*)

182 1930. február 22-én díszgyűlés keretében tartottak farsangi délutánt a következő műsorról: *Kurucz nóták*. Négykezes. *A menyasszony*. Monológ. *Népdalok* gitárkíséréttel. *A falusi liba*. Melodráma. Szavaltat és ének zongorakíséréttel. (A díszgyűlés jegyzőkönyve.) Az 1933. február 26-i tréfás műsoruk: 1. Karanay: *Kis és nagy gyermekek állatkerkje*. *Róka kománk szomorú esete*. Énekszám. 2. Mécs László: *A sóhaj*. Szavallókórus. 3. *Francia dráma egy felvonásban*. 4. Karanay: *Hogy lett zsiráf a zsiráf?* Énekszám. A műsor után engesztelő adortio volt a kápolnában, ezt követően a tagok részt vettek a tanulók farsangi színelőadásán. (A gyűlés jegyzőkönyve.)

1934. február 11-én a kongregációs otthonban az egyes szakosztályok (vigalmi, kultúr-, Erzsébet-) élőképes parodizálásaival szórakoztak. Jelen volt Petres Kálmán főtiszteendő tanár is. (A díszgyűlés jegyzőkönyve.) Az 1935. február 10-én megtartott farsangi délután

A nagyközönség szórakoztatására nyilvános rendezvényvel, vígjátékokkal készültek.¹⁸³

Rendezvényeik sorát színesítették még a Mikulás-délutánok,¹⁸⁴ tombolával egybekötött mesedélután,¹⁸⁵ a piarista kollégium dísztermében¹⁸⁶ vagy a Marianum dísztermében tartott előadások¹⁸⁷ és a decemberi, karácsonyra hangoló ünnepélyeik¹⁸⁸.

és közös névnapozás műsora: 1. *Prológ*. 2. *A szakosztályok bemutatása élőképekben*. 3. *Csodaernyő*. Vígjáték egy felvonásban. Ezt követően életük tréfás jeleneteit osztották meg egymással az egybegyűltek, és tréfás ajándékokat osztottak ki egymásnak. (A gyűlés jegyzőkönyve.) E műsort a kultúrszakosztály tagjai készítették elő. A *Csodaernyőt* Kajántón húsvét első napján megismételték. (Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1934–35. évi tevékenységről.)

183 1924. március 2-án előadták Szerafini *Az apróhirdetés* című, kétfelvonásos vígjátékát. „A darab pontja ez: Mancsi, a család legkisebb leánya a kath. sajtó terjesztése közben köt olyan ismeretséget, melyből igen előkelő és boldog házasság lesz. Rajta lányok! terjesszék a kath. Sajtót, mert sohase lehet tudni, hogy...” (Mária Kongregáció 1924. I. 2. 18.). Április 21-én, húsvét hétfőjén ismét előadták a vígjátékot. Ekkor a rendezvény programja a következő volt: 1. Schumann: *Aufschwung*. Zongora-előadás. 2. Szerafini: *Sajtóprolog*. Szavalt. 3. Szerafini: *Az apróhirdetés*. Vígjáték két felvonásban. Jövedelmét részben a kongregációs lap támogatására, részben a saját jótékony céljaira fordította (Mária Kongregáció 1924. I. 5. 88.; Aranyszálak. *EML*, 1924. május 1. 252.). 1925. január 25-én *Az élő szobor* című, kétfelvonásos vígjáték előadásával fakasztottak derűt (Aranyszálak. *EML*, 1925. január 31. 160.) A belépődíjak összegét a Mária Kongregáció folyóiratnak adták át (Mária Kongregáció 1925. II. 8. 153–154.). Jótékonyági rendezvényük műsora: 1. *Hol a boldogság?* Háromfelvonásos színmű. 2. *Zsuzsa*. Egyfelvonásos vígjáték. A rendezvény jövedelmét a Szent Antal-árvaház javára adták át. (Mária Kongregáció 1925. II. 8. 153–154.)

184 „Mikulás-bácsi kedvesen korholó levelét felolvasta a prefektánk, azután a jólsikerült szavalt és zongoraszám után derűs hangulatot teremtett »Az új szakácsné« c. egy felvonásos, majd a törpikék, a Mikulás-bácsi szolgálói kiosztották az ajándékot: egy-egy képecskét, és a kis Jézus számára szabott ingecskét. Ez utóbbit dec. 20-i karácsonyi gyűlésünkön a karácsonyfa alá helyeztük Méltóságos urunk hangulatos sz. beszéde után örvendezve fogadtuk a Jézuska ajándékát: egy-egy szép képet. Ekkor olvastuk fel kültagjaink aranyos leveleit is, akiknek ez úton is kívánunk boldog új esztendő!” (Mária Kongregáció 1926. III. 5. 165–166.) Az 1927. december 5-i Mikulás-délutánon kis ajándékot kaptak, az új év első gyűlésén pedig „szerecsse dió» sorsolásunk volt. Mindegyikünk húzott egy-egy diót, melynek belsejében egy jelmondat és egy vallástani kérdés volt. A kérdések megfejtői jutalmul szentképet kaptak” (Mária Kongregáció 1927. IV. 7. 216.).

185 1931. szeptember 19-én (Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1931–32. évről.).

186 1924. március 9–10-én Sz. Mária sz. *Szíve* című 5 felvonásos vallásos szindarabot adtak elő (Mária Kongregáció 1924. I. 5. 88.).

187 Az 1925. április 19-i „fényesen sikerült műsoros délután” műsora: 1. Bérczy S.: *Láttátok-e Őt?* Szavalt. 2. Heidelberg: *Ünnepnapon*. Ifjúsági oratórium, vetített képekkel. 3. *Az élőszobor*. Vígjáték két felvonásban. (Mária Kongregáció 1925. II. 9. 174.).

188 1922. december 10-i ünnepélyükön Hirschler József tartott vetített képes előadást Raffael Madonnáiról (1922–1923. Ért. 13.). 1923. december 16-án pedig *A betlehemi jászol a művészetben* című vetített képes előadását tették hangulatosabbá karácsonyi énekek előadásával (Mária Kongregáció 1924. I. 5. 88.). 1927. december 11-én jótékony célú ünnepélyt rendeztek a Marianum dísztermében. Az előadást 1928. január 15-én megismételték. P.

Ápolták halottaik emlékezetét. 1925. május 7-én a Hölgykongregáció tagját temették, Dombay Katinkát, a kongregáció „Katinka nénijét”. Halála előtt 1000 lejt juttatott a kongregációnak, ezt az összeget „*Dombay Katinka és az elhunyt kongregánisták*” című misealapítványra fordították, így örökítve meg emlékezetét.¹⁸⁹ 1927. november 1-én saját készítésű koszorúkat vittek elhunyt kongreganista testvéreik sírjára.¹⁹⁰

Vasárnaponként a főtéri templom diákmiséjére kísérték a különböző iskolák katolikus tanulóit.¹⁹¹ A német és állami iskolák katolikus növendékeit a Szent János-kúthoz szervezett kirándulásra kísérték el.¹⁹² A belvárosi római katolikus népi iskolában állami iskolába járó tanulók részére meseórákat tartottak, kiskorú leányok fogházában pedig hittant.¹⁹³

A nyári pihenő előtt négynapos lelkigyakorlatot¹⁹⁴ tartottak, közös áldozást végeztek, ez utóbbiakkal a vakáció folyamán sem szüneteltek. Nyáron gyakran szerveztek kirándulásokat.¹⁹⁵

1926. február 14-én 10 éves évfordulóját ünnepelte a Hölgyek Kongregációja. Délelőtt közös szentáldozást végeztek és szentmisét tartottak, délután a kegyesrendiek templomában újították meg fogadalmukat.¹⁹⁶ Március 21-én a jubileumi

Waibel S. J. *Anonda* című missziós drámája. 29 szereplővel (Aranyszalak. EML, 1927. december 4. 173., 1928. január 22. 271.).

189 *Mária Kongregáció* 1925. II. 10. 186–187.

190 *Mária Kongregáció* 1928. V. 7. 215.

191 E munkáért a kongregánistákat Márton Áron püspök úr külön elismerésben részesítette (*Huszonöt év...* 60.).

192 Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1937–38. évről. (Az 1938. június 26-i gyűlés jegyzőkönyve.)

193 *Huszonöt év...* 60.

194 Az évek folyamán tartott zárt lelkigyakorlatok szónokai: 1918. május 16–18.: dr. Saly László; 1919. április 8–13.: dr. Baráth Béla és dr. Maczalik Győző; 1922. június 22–24.: P. Jugh Miklós; 1923. július 3–8.: dr. Kuncz Ferenc; 1924. július 2–6.: Bars István; 1927. szeptember 16–20.: Petres Kálmán; 1933. szeptember 7–10.: Bálint József; 1934. szeptember 6–11.: P. Beke Kázmér; 1937. szeptember 2–5.: Dr. Dávid László. (*Huszonöt év...* 12–14.)

195 1926-ban két nyári kirándulást is szerveztek, Désre és a Csillaghegyre (*Mária Kongregáció* 1926. III. 5. 165.) Csillaghegyi kirándulásaik további dátumai: 1928. július 22., 1929. november 29., 1931. június 28., 1933. június 29. (*Huszonöt év...* 36.). 1928. július 29-én Válaszútra kirándultak. (Az 1928. július 8.-i gyűlés jegyzőkönyve.)

196 Az ünnepi misét nagy segédlettel prézesük, Hirschler József pápai prelátus celebrálta, ő vette át ünnepélyes fogadalmújításukat is. Az ünnepi szónok főtisztelendő Szikra Lénárd minorita házfőnök volt. (*Mária Kongregáció* 1926. III. 7. 173–174.) „Égő gyertyával kezükben, Mária kék szalagjaival ékesítve vonult a kolozsvári Hölgykongregáció, febr. 14-én az ősi piarista templom kegyképe elé, hogy tíz éves fennállását megünnepelve, köszöntse Úrnőjét s neki ismét hűséget fogadjon. A »Fehér sereg indulója«-nak lelkesítő dallama, a nagy harang méla búgása, a csapat élén haladó prefekta hófehércsokra, az arcokon ülő áhitat méltó kifejezői voltak a fehér lelkek bensőséges ünneplésének. Még látom az Úr alázatos, kis szolgálóinak csapatát, amint hódolva borul le Királynője előtt, még hallom a főtisztelendő minorita házfőnök beszédét, mely az emberi erő és akarások véges voltát, gyengeségét szembeállítja az Isten végtelenségével, mindenhatóságával; ha saját erőtlenségünk belátása, Isten hatalmának és

örömeiket a Marianum dísztermébe összegyűlt közönséggel is megosztották.¹⁹⁷ A 10 éves évforduló megünneplése, emlékeztetéssé tételeképpen a Hölgy Kongregáció testületileg elzarándokolt Csíksomlyóra.¹⁹⁸

A csíksomlyói zarándoklatot követően, július 4-én zajlott a zárt lelkigyakorlatokkal¹⁹⁹ egybekötött női kongregációk kongresszusa, amit a Marianum épületében szerveztek meg az intézet kongregációi,²⁰⁰ 300 résztvevővel. „A Kongresszus határozatához híven igyekeztünk kapcsolatot szerezni a helybeli Kongregációkkal: dec. 5.-én többi kolozsvári Testvéreinkkel együtt közös szent áldozáshoz járultunk a piaristák templomának Kegyképe előtt, Mikulás délutánunkat pedig az Iparos leányok kongregációjával együtt tartottuk meg. Eleget teszünk a kongresszusnak a magisztrátus kiképzésére vonatkozó indítványának is, amennyiben a magisztrátus tagjai havonként külön oktatásra gyűlnek össze. E megbeszélésekben utasítást nyerünk intenzívebb lelkiéletre s ugyancsak itt beszéljük meg kongregációnk folyó ügyeit. [...] Kongregációnk tehetségéhez képest külső tevékenységet is folytatott: több ízben gyűjtöttünk a plébánia templomban játszó zenekar és az Oltáregylet számára, úgyszintén segédkeztünk az iparosfiúk részére rendezett karácsonyi ünnepélynél és karácsonyfájuk feldíszítésénél. Az év elején pedig több testvérünk belépett a Rózsa fűzér Társulatba, hogy annak ifjúsági csoportját megalakítsa. – Kedves lélekmentő mun-

fensőbbségének elismerésére kényszerít bennünket, akkor embertársainkkal szemben, akik minden gyarlóságuk mellett is Isten képmásai, a szeretet fog bennünket vezérelni, minden ténykedésünk közepette. E felebaráti szeretet eredménye, folyamánya a kongregáció is. Eltűnök a pap szavain... Valóban! A kongregáció alapja tulajdonképpen a szeretet! Ez vezérelt hát bennünket tíz év hosszú során keresztül!” (Mária Kongregáció 1926. III. 7. 143.)

197 A jubileumi ünnepély műsora: 1. Beethoven: VI. szimfónia I. tétel. Zongorasám. 2. Horváth Jenő: Tíz év fordulóján. Szavalat. 3. Calderon–Málnásy: Ruth. Bibliai színmű egy felvonásban. Tizennégy szereplővel. 4. Shapleigh: O salutaris hostia. Énekelték öten. 5. Hódolat a Kongregáció Királynőjének. Élőkép 14 szereplővel. Az élőkép alatt ének. Pleyel: Ave Maria. Solo quartett, kar, vonósnégyes- és harmóniumkíséréssel. Előadták: Placsintár Anna (szoprán), Kőszegi Mária (alt), Kuthy József (tenor), Szabó Lajos (basszus). Erdődy József (I. hegedű) Biliczky Amanda (II. hegedű), dr. Klumák János (I. viola) dr. Ruzicska Béla (II. viola). (Mária Kongregáció 1926. III. 7. 174.; Aranyszálak. EML, 1926. március 21. 412.)

198 „A kolozsváriak jún. 26-án reggel fél 8 óraker indulnak – útirány a székely körvasút. Érkezés Csíksomlyóra 26-án este. Visszafelé Brassón át jövőnk és jún. 28-án a brassói kongr. testvéreknek leszünk vendégei. Visszaérkezés Kolozsvárra 29-én este.” (Mária Kongregáció 1926. III. 9. 174.)

199 A lelkigyakorlat vezetője dr. Monai Ferenc aradi prézes volt (Huszonöt év... 15.)

200 „Három napi lelki magány a Marianum impozáns, de mélyen vallásos áhitatot lehelő épületében, hogy azután felcsendüljenek a kongresszusi szónokok lelkes szavai és határozatokká acélosodjanak az elhangzott indítványok... Ez mint gondolat is örömmre hangoló. De már több mint gondolat, mert Kegyelmes Főpásztorunk jóváhagyását megkaptuk, a meghívók jórésze szétment, az előkészület munkái serényen folynak.” (Mária Kongregáció 1926. III. 9. 174.) A kongresszus után eucharisztikus körmenetre és Te Deumra került sor a Marianumban. Július 5-én a tordai hasadékhöz kirándultak teherautón (Huszonöt év... 15.).

*kát teljesít egyik kongregánistánk, ki kis leányoknak ad a hitben oktatást és áttérőket tanít. Két testvériünk vezetője a Leány Clubnak.*²⁰¹

Részt vettek a helybeli ferences rend Assisi Szent Ferenc-ünnepélyén,²⁰² a tordai testvér kongregáció zászlószentelésén előadták a *Szentmise titka* misztériumot.²⁰³ Jelen voltak az aradi kongregációs kongresszuson,²⁰⁴ a Brassóban megrendezett katolikus nagygyűlésen²⁰⁵.

Halottak napján a Szociális Misszió megbízásából keresztekét árusítottak.²⁰⁶ Eleget tettek a hollandiai Mária-kongregációk Szövetségének felkérésére, miszerint advent első vasárnapján közös szentáldozást, délután könyörgő istentisztelet tartanak a legméltóságosabb Oltáriszentség előtt az orosz egyházáldozás megszüntetésére.²⁰⁷ Ugyancsak szentáldozást végeztek egy hónapon át, egymást felváltva, annak emlékére, hogy „X. Pius pápa a naponkénti szentáldozást 25 éve engedélyezte”.²⁰⁸

Énekaruk az 1927–28-as tanévben az októberi ájtatosságon szombatonként, Lisieux-i Kis Szent Teréz képének felszentelése alkalmából a Szentpéteri templomban és kongreganista testvérük esküvőjén énekelt.²⁰⁹ 1929. október 2-án közreműködött a renovált szamosfalvi templom felszentelési ünnepségén,²¹⁰ 1934-ben két tagtársuk esküvőjén énekeltek az énekar tagjai hálaadó Szűz Mária-énekeket.²¹¹ Az 1934–35-ös tanévben Harmath Artúr- és Sík Sándor-féle énekeket tanultak.²¹²

A Hölgyek Kongregációjának tagsága szakosztályokba csoportosulva szerteágazó tevékenységet fejtett ki az évtizedek során. A következők voltak az egyesület szakosztályai:²¹³ a lelki élet mélyítését megcélzó eucharisztikus szakosztály, a missziós tárgyú olvasmányok beszerzését végző missziós szakosztály, az egyházi ének

201 *Mária Kongregáció* 1927. IV. 7. 216.

202 1926. október 12-én. Az éjféltől misén testületileg járultak a szentáldozáshoz (*Mária Kongregáció* 1927. IV. 7. 216.).

203 1929. december 8-án. (Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1929–30. évről.)

204 1931-ben a Marianum kongregációja 5 taggal vett részt az aradi kongregációs kongresszuson, Csörgő Benedek prézes vezetésével. A Hölgy Kongregáció is képviseltette magát egy taggal. A délelőtti előadások után délután a magisztrátus és női kongregációk szakgyűlése folyt le. Vasárnap az intézet kápolnájában hallgatott szentmise után felkeresték a vértanúk emlékoszlopát. Este eucharisztikus körmenetet tartottak, melyet a templomban végzett hálaadással fejeztek be (Aranyszálak. *EML*, 1931. október 25. 78.).

205 1937. június 27–29-én. (Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1936–37. évről.)

206 Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1931–32. évről.

207 Az 1930. november 30-i gyűlés jegyzőkönyve.

208 Az 1931. január 25-i gyűlés jegyzőkönyve.

209 *Mária Kongregáció* 1928. V. 7. 214.

210 *Mária Kongregáció* 1931. VIII. 5. 160.

211 Egyik alkalommal a Szent Mihály-templomban, másik alkalommal a Marianum dísztermében. (1934. június 10-i jegyzőkönyv.)

212 Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1934–35. évről. Az énektár borítóját lásd a 10. képen.

213 A szakosztályi munkák számszerű nyilvántartását egyes tanévekben lásd a *Mellékletben*.

ápolását szolgáló Szent Cecília-szakosztály,²¹⁴ a karitatív és szociális munkákban való részvételre buzdító Márta- (karitatív, 1931-től Szent Erzsébet-szakosztály néven), a sajtószakosztály, apostolkodási szakosztály, a „Szegénylelkeket segítő szakosztály”, a vigalmi és a kultúrszakosztály, beteglátogatói és kajántói szakosztály.

Az 1921-ben megalakított eucharisztikus szakosztály az összes kongreganista tagot magában foglalta, célja volt a lelki élet mélyítése. Gyakran áldoztak, 1926-ban a tagokat három, a napi, a heti és a kéthetenkénti áldozók csoportjába osztották. Összejöveleiket a Marianum kis kápolnájában minden hónap első gyűlése után tartották. Ekkor adták be erénygyakorlati lapjaikat is.²¹⁵ Ezek egyik féléves eredménye a következő volt: szentáldozás 388, hétköznapi szentmise 421, szentseglátogatás 1167, lelki áldozás 470, rózsafüzér 648.²¹⁶ 1921-től „ők gondoskodtak a piarista templom sz. sírjának díszítéséről és ők osztották be a tagok imádási rendjét ugyancsak ezen sírnál”.²¹⁷ 1928-tól a főtéri templom Kis Szent Teréz-oltárát rendszeresen saját kertjeikben természet virágokkal díszítették. 1918-ban imaőrséget szerveztek, 1926-ban felújították ezt.²¹⁸ A havonkénti közös szentáldozást a Szent Mihály-templom kis kápolnájában végezték, 1916–1922 között a hónap utolsó szombatján reggel 7 órakor, 1922–1925 között a hó első szombatján, 1925–1931 között a 8 órás szentmisében a Szent Mihály-templom főoltáránál.²¹⁹ A hónap első vasárnapjain a főtéri templomban, nagypénteken, nagyszombaton, húshagyó kedden és június 8-án a piarista templomban negyed-, és félóránként adoráltak.²²⁰ November minden napján a tagok felváltva szentáldozásukat a meghalt hívekért ajánlották fel. A körmeneteken testületileg vettek részt.²²¹ 1922-ben *Castitas* szövetség címen a beszédben, olvasmányban, divatban, táncban megnyilvánuló erkölcstelenség és közönségesség elleni mozgalmat indítottak.²²²

214 1917–18. Ért. 25. 33–34.

215 Erénygyakorlati füzeteket részben a Temesvár-Józsefvárosi Mária Kongregációtól szereztek be (*Mária Kongregáció* 1930. VII. 199. szám).

216 *Mária Kongregáció* 1927. V. 7. 216. Az 1927–28-as tanév első félévében pedig: „Szentáldozás (a közösen kívül) 1170, hétköznapi szent mise 1111, adoratio 2689, lelkiáldozás 2179”. (*Mária Kongregáció* 1928. V. 7. 214.) A havonként beadott erénygyakorlatok évi összesítő kimutatását lásd a *Mellékletben*.

217 *Mária Kongregáció* 1924. I. 5. 87–88. 1936 húsvétjára új Krisztus-szobrot szereztek (*Huszonöt év... 39.*)

218 *Huszonöt év... 39.*

219 *Huszonöt év... 38.*

220 Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1934–35. évről.

221 Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1935–36. évről. 1929-ben egyenruhát varrattak, hogy a körmeneteken ezzel is kifejezzék a testületi összetartozást. Az 1929. április 21-i gyűlés jegyzőkönyve. 1929–1932 között pasztellék egyenruha, 1932–1941 között sötétkék ruha egyforma hímzett fehér gallérral (*Huszonöt év... 38.*)

222 *Huszonöt év... 39.*

1926-ban felújították az 1917-ben alakult karitatív szakosztályt²²³ is. Tagjai²²⁴ minden szerda délután 3-tól 6-ig a Marianum kézimunkatermében gyűltek össze, a munka és beszélgetés mellett imádkoztak, és negyedórai lelki olvasást tartottak. Folyamatosan vállalkoztak karitatív célra szánt fehérneműk varrására, kötésre és nyilvános ünnepélyeik jövedelme mind a jótékonyt szolgálta.²²⁵ Az előadott színdarabokhoz szükséges ruhákat és virágokat is ők készítették el.²²⁶ Otthonra is vállaltak gépi munkát és kézimunkát. Kisterítőket, gobelinképet, töröltartót, gyermekfehérneműt varrtak, és használt ruhákat javítottak.²²⁷ Utcai és családi körben gyűjtéssel, illetve árusítással támogatták a kolozsvári Caritas egylet Pata utcai napközi otthonát.²²⁸ Karácsony előtt katolikus szellemű könyvvásárt tartottak, jövedelmét egy falu könyvtárának segélyezésére fordították.²²⁹ A szakosztály munkájából 1926-ban a Marianum szegény gyermekeinek és a Szent Antal-árvaházban levő árváknak adtak karácsonyi ajándékokat,²³⁰ a papnövendékek számára biretumokat varrtak, és azok karácsonyi megajándékozásukhoz is hozzájárultak. Ugyancsak meglátogatták ünnepek alkalmával dr. Szigeti Imre szanatóriumát²³¹ és a Szent Erzsébet-aggházat.²³² December 12-én sorsolást rendeztek a marianumi növendékek számára, és a begyűlt 5000 lejt a karácsonyi megajándékozásokra fordították.²³³ Egész évi munkájuk volt még a decemberi, Mikulás napján megnyíló, jótékonyági célú bazar²³⁴ előkészítése. 1934. április 3–8. között *Mit dolgoznak a*

223 Első nyilvános díszgyűlésüket 1918. június 23-án tartották (1917–18-as Ért. 26.).

224 1933–34-ben 39-en. (Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1933–34. évről.)

225 Az 1923-as beszámolójuk: „Főgondunk a sz. Antal-fiúárvaház segélyezése volt. Karácsonyra fehérneműt, cukrot, süteményt juttattunk az intézetnek mintegy 2500 L. értékben. A márciusban rendezett előadás jövedelme 8000 L, ugyancsak az árvákat segítette. A szeminárium karácsonyi megajándékozása 6300 L. összeget tett ki”. (Mária Kongregáció 1924. I. 5. 87.)

226 Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1927–28. évről.

227 1939-ben lengyel menekülteknek küldtek ruhaneműt, 1940-ben a Dél-Erdélyből menekült gyermekeknek készítettek ruhákat (*Huszonöt év... 50.*).

228 Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1932–33. évről.

229 Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1936–37. évről.

230 „Kiosztásra került 26 drb. ruha és fehérnemű 3500 L és 25 pár harisnya 1500 L értékben, azonkívül kiosztottunk 3000 L-t tandíjsegély címén.” (Mária Kongregáció 1927. IV. 7. 216.)

231 1927. karácsony szombatján a karácsonyi énekek mellett kalácsot, narancsot, olvasnivalót vittek a betegeknek. 1928 húshagyó hétfőjén is meglátogatták őket, farsangkor színdarabokkal, szavalatokkal tették derűssé a látogatást. (Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1927–28. évről.)

232 Részére befőtten és cukrot küldtek (*Huszonöt év... 50.*).

233 Mária Kongregáció 1927. IV. 7. 216.

234 1930-ban a Kül-Kajántó úti kisegítő kápolna Mikulás és karácsonyfa ünnepélyére – 80–100 gyerek édességére és 40 gyerek meleg ruhájára – áldozták a jövedelmet. A missziók javára eladtak 30 kínai levelezőlapot és 10 kínai festményt (Mária Kongregáció 1930. VII. 199–200.). Az ugyancsak a szegény gyerekek karácsonyi megsegítése céljával 1937. december 12–20. között a Marianum dísztermében megrendezett karácsonyi vásárt és kiállítást gróf Bethlen Györgyné nyitotta meg. Kolozsvári iparosok és művészek munkái segítették a termékek megfelelő kiállítását. A *Keleti Újság* beszámolóit az 1937. november 28-i gyűlés

mai nők? címmel rendeztek kiállítást a Marianumban.²³⁵ Mikulás-ünnepélyt rendeztek a Szívárdának.²³⁶

Az 1924. december 8-i Immaculata-ünnepélyre novénával készültek. 7-én reggel a Marianum kongregációi közös szentáldozáson vettek részt, ezt követte a közös tagfelvétel. Az ünnepély jövedelmét a Marianum szegény tanulói és a Szent Antal-árvaház árváinak karácsonyi megajándékozására fordították.²³⁷ Ugyancsak e célból szerveztek karácsony előtti gyűjtést is.²³⁸

Gyűléseiken bonyolította le az irodalmi szakosztály felolvasásait, megbeszéléseit.²³⁹ Ugyancsak itt tartotta az énekszakosztály is énekpróbáit – kultúrdélutánokon egyházi énekekkel és Bárdos Lajos-féle népekekkel lépett föl.

A sajtószakosztály rikkancsai a templom előtt és decemberi bazárjukban árusították a katolikus sajtótermékeket (az *Erdélyi Tudósítót*, a *Szívet*, a *Napot* és egyéb könyveket), és rendszeresen begyűjtötték a *Mária Kongregáció* folyóirat előfizetéseit. Kiolvasott folyóiratokat gyűjtöttek és szállítottak kórházi betegeknek.²⁴⁰ A ta-

jegyzőkönyve végére ragasztották be. Egyéb karácsonyi kiállításai: Babakiállítás (1928. december 6–11.), Gyermekruha-kiállítás (1935. december 10–20.), Babaszoba – gyermekszoba és kézimunkabazár (1937. december 12–20.), Bizományi bazár (1938. december 11–13.) (*Huszonöt év...* 51–54.).

235 Az eladó kézimunkák mellett kolozsvári úri családoktól kölcsönként antik és modern, népi és egyházi kézimunkákat (200 család kb. 1000 kézimunkája, köztük japán, török hímzések, gróf Bethlen Róza 1800-as évek eleji petit point-je és színházi retikülje), Torockó és Kalotaszeg nép- és iparművészetét bemutató darabokat állítottak ki. A Modern Mobil bútortár, a Bútorszövetkezet, Schusztér Emil és Szabó Jenő cége hozzájárulásával (kombinált szoba, ebédlő, konyha, vitrin, zsúrasztalok, gyermekkocsik, babák) a kiállítási termékeket rendeltetésüknek megfelelően rendezték be. A rendezvény védnökei voltak: gróf Bethlen Györgyné, báró Huszár Pálné, Kovács Dezsőné és dr. Mikó Lőrincné. A kiállítást műsorral zárták: Liszt XIV. *Rapszódia* négykezes zongorasám hangzott el, az Erzsébet- és a Kultúr szakosztály egy szerdai munkadélutánt jelentett meg, ennek keretében Schobel Józsa *Gyula diák* című verse hangzott el, a szavalókórus előadásában Sík Sándor *Rózsakoszorú* című verse, Kelemen Lajos tanár előadása a régi hímzésekről és a különböző népvarrás eredetéről, befejezésül pedig egy Mária-ének. A kiállítás jövedelmét elosztották a kis kápolna, a missziós napközi otthon és gyorssegély javára. A rendezvényről beszámolt a *Keleti Újság*. (1934. április 8-i jegyzőkönyv.)

236 Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1929–30. évről.

237 Az Immaculata dogma 70 éves évfordulóján rendezett ünnepély műsora: 1. Hagedorn: *Ave Maria*. Szoprán szóló, háromszólamú női kar, harmónium- és hegedűkísérettel. 2. Klug-Bilkei: *Az én Istenem*. Szavaltat. 3. Manns: *Adagio*. Quartett. Előadták: Székely Zsigmond (hegedű), dr. Boga Lajos (viola), Machula Antal (gordonka), Paull Gyula (harmónium). 4. *Immaculata*. Élőképek. Híres festők művei alapján összeállította Tóth István festőművész. A képeket dr. Hirschler József pápai prelátus, prézes magyarázta. Egy élőképet szavaltat, hetet énekszám kísért. 5. *Pápai himnusz*. (*Mária Kongregáció* 1925. II. 5. 99–100.)

238 Emellett könyv- és tandíjsegélyben részesítettek 3 tanulót, készítettek 36 darab különböző fehérneműt, 4 darab felsőruhát, cukrot és élelmiszert. A fennmaradó összeget könyvtárak gyarapítására fordították (*Mária Kongregáció* 1926. III. 5. 166.).

239 Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1932–33. évről.

240 *Mária Kongregáció* 1928. V. 7. 215.

gok a *Mária Kongregáció* lapon kívül járatták még a *Hírnököt* és a *Katholikus Világot*.²⁴¹ A Hölgy Kongregáció tagjai közül páran a helybeli sajtóhölgybizottságot is gyarapították, és bekapcsolódtak a kiadóhivatal irodai munkájába. Ugyancsak eljártak páran szociális kurzusra.²⁴²

Az apostolkodási szakosztály a Kül-Kajántó úti kiséítő kápolna²⁴³ körül előforduló munkákat végezte, a kántori és sekrestyési teendőket. Vasárnap délutánonként olvasásra, hittanra, énekekre, játékokra, tornára tanították a környékbeli, Szívgyárdába összegyűlt gyerekeket.²⁴⁴ Keddenként a templomi ruhaneműt javító asszonyokkal találkoztak, esténként időszerű témáról tartottak nekik felolvasást. Karácsonykor a tornateremben osztották ki a karácsonyi csomagokat az iskolás kongreganistáknak és szívgyárdistáknak (ők karácsonyi szindarabot adtak elő). A fogházba karácsonyfát, kalácsot, diót, almát, olvasnivalót és szentképet küldtek.²⁴⁵

A „Szegénylelkeket segítő szakosztály” létrehozásának Libál Berta kongreganista társuk *Hogyan halnak meg Mária gyermekei?*²⁴⁶ című felolvasása volt az indítéka. Hatására „a tagok egy felállított perselybe helyezik el minden gyűlés alkalmával tetszés szerinti apró adományait s az így begyűlt összeget sz. miséket mondatunk az elhunytakért”.²⁴⁷ Libál Berta beszámolója részletezte a szakosztály kötelességeit.²⁴⁸

241 *Mária Kongregáció* 1926. III. 5. 166.

242 *Mária Kongregáció* 1924. I. 5. 88.

243 Felszentelésére 1929. november 24-én került sor. Az egyházi szertartást a prézes, dr. Hirschler József pápai prelátus végezte „nagy papi segédlettel. Az ünnepélyt megjelenésével megtisztelte az egyházközség főgondnoka, dr. Jelen Gyula is. A felszentelés délutánján műsoros ünnepély a hívek nagy érdeklődése mellett”. (*Mária Kongregáció* 1930. VII. 6. 200.) 1930. május 11-én sor került a kajántói kápolna olvasósobájának megáldására is. Ezt követően a Csillaghegyen a Szűz Mária képe előtt rendeztek ünnepélyt szavalatokkal, énekszámokkal. (Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1929–30. évről.) 1931-ben a Magyar Nők Központi Titkársága által népkonyhát nyitottak, január–május között naponta 120–140 adag ételt osztottak ki a környék szegényeinek. A kongregáció tagjai felváltva segédkeztek. (Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1931–32. évről.) 1936-ban orvosi rendelőt rendeztek be szegény kajántói gyerekek gondozására (*Huszonöt év... 58.*).

244 *Mária Kongregáció* 1930. VII. 6. 200. Évente megrendezték velük az anyák napját. Az 1930. május 25-i anyák napján a Marianum Szívgyárdája a *Mese* című tündérvjátékkal működött közre. 1929. december 22-én karácsonyfa-ünnepélyt is rendeztek a kajántói Szívgyárdának. (Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1929–30. évről.) 1931 karácsonyán a Marianumban rendeztek ünnepélyt, melyen a kajántói hívek apraja-nagyja szerepelt. (Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1931–32. évről.) Apák napját és elsőáldozási ünnepélyt is rendeztek. Ötven tagból létesítettek leányegyletet és külön legényegyletet. (Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1932–33. évről.)

245 *Mária Kongregáció* 1931. VIII. 5. 161.

246 Közölte a *Mária Kongregáció* 1926. IV. 3. 52–55.

247 *Mária Kongregáció* 1926. III. 5. 165.

248 „I. Mondassunk minden hónapban szentmisét a purgatórium szenvedő lelkeiért. Természetes, hogy elsősorban kongregánista testvéreinkért. Egy kongregációban van persely, amelybe a tagok minden gyűlésen becsúztatnak 1-2 Leut, a begyűlt összeg azután sz. misét olvastat-

A kultúrszakosztály tagjai a hónap negyedik vasárnapján tartották gyűléseiket, illetve a karitatív szakosztály munkagyűlésein, melyeken a szentek életéről, Kállay Miklós *A magyar irodalom története* és Orosz Ferenc *Cluj – Kolozsvári kalauz* című kötetéből tartottak felolvasást, és frissen megjelent köteteket, színházi darabokat és mozifilmeket ismertettek.²⁴⁹ Ugyancsak sorra került Cecil nővér zenetörténeti előadás-sorozata és dr. Lőrinczy Margit novelláinak felolvasása.²⁵⁰ A *Szív* újságnak cikkeket küldtek be,²⁵¹ a budapesti *Mária Kongregáció* folyóirat pályázata-ra dolgozatot írtak.²⁵² Az első kultúrdélután a kongregációs otthon berendezésére való gyűjtés céljával szervezték meg a Katolikus Kör helyiségében²⁵³ (Brassai u. 3.) 1934. január 28-án. Bekapcsolódtak a Katolikus Nőszövetség rendezvényeibe: a katolikus nők napján szavalókórusban vettek részt a tagok, 1933. június 23-án pedig, Jézus Szíve ünnepén a Katolikus Nőszövetség által rendezett egész napos ájtatosságon a világbékeért.²⁵⁴ 1942. május 4-én részt vettek a Mátyás-házban tartott Katolikus Nőszövetség kongresszusán.²⁵⁵ Ugyancsak közreműködtek a Kol-

nak kedves elhunyt testvéreikért stb. Nem nagy megterhelés, minden kongregáció könnyen viselheti!

2. A szakosztály tagjai havonta felajánlanak egy sz. áldozást és egy rózsafüzért az elhunytakért.

3. Naponta gyakran mondják e röpimát: »Irgalmas Jézus, adj nekik örök nyugodalmat.« (7 évi b.)

4. Szorgalmasan használják a szenteltvizet. Különösen este és reggel: a) azokért, akik az éjjel, b) azokért, akik a nap folyamán meghalnak.

Ne legyen a kongregánista szobája szenteltvíztartó, szenteltvíz nélkül! A szenteltvíz használatával sok áldás árad a lelkekre. Az Egyház imája, áldása fűződik hozzá s ezért használata eredményesebb, mint a mi sokszor nagyon is gyarló, szórakozott, gépies imánk! Prohászka püspök úr mondja a szenteltvíz használatáról: »Érintem az Úr Jézus ruhájának szegélyét«. Érintésük gyakran s meglátjátok, erő árad ki belőle lelkekre és a szegény szenvedő lelkekre. Nov. elsején hintsük meg elhunytjaink sírját szenteltvízzel és imádkozunk az Egyházzal: »Adj, Uram nekik örök nyugodalmat...« és békén fognak nyugodni.» (Mária Kongregáció 1926. IV. 3. 55.) A haldoklókért szóló röpima („Jézusomnak halállal tusakodó Szent Szíve, irgalmazz a haldoklóknak”) minél többszöri elmondására buzdította a kongregánistákat Mária Cecília nővér is nagybőjt idején. (Az 1928. március 11-i gyűlés jegyzőkönyve.)

249 Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1933–34. évről.

250 Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1936–37. évről.

251 Címük: *A kongregánista kötelességről; A szentolvasó; A temetőről; A kongregánista érem- és dimplomáról.* (Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1933–34. évről.)

252 A szakosztály vezetője *Legyen-e a kongregációnak kultúr programja és ha igen, milyen?* című pályázatra beküldött dolgozatával II. díjat nyert. (Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1933–34. évről.)

253 Műsoruk: A Kolping-egylet zenekari száma (*Cigánybáró* operettből), a Kongregáció énekarának székely szöttes ruhában előadott népdalkórusai, énekszámok, hegedű- és zongoraszámok. Rass Károly nyugalmazott főgimnáziumi tanár *A kutya a világirodalomban* címmel tartott humoros előadást. (A gyűlés jegyzőkönyve.)

254 Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1932–33. évről.

255 Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1941–42. évről.

ping Legényegylet előadásain.²⁵⁶ 1935. október 19-én Liszt-émlékhangversenyt rendeztek a Római Katolikus Főgimnázium dísztermében.²⁵⁷ 1933. október 1-én a *Hírnök* vezetése alatt az Alvernánál rendeztek Leánytalálkozót.²⁵⁸ 1940. március 31-én a Marianum rajztermében megrendezték a húsvéti bazárt.²⁵⁹

A kajántói szakosztály gyűlésein *A nagy lány otthon, A házasság, Az Otthon* címmel tartott előadást Vargáné Balogh Ágnes. A szakosztály vezetője részt vett az unitárius nőszövetség által Torockón rendezett csecsemőgondozási tanfolyamon.²⁶⁰

A vigalmi szakosztály 1933–34-ben 32 taggal működött. Célja: a vidámság és egymás iránti szeretet ápolása együtt sportolás és együtt szórakozás segítségével. Tornacsoportjuk hetente kétszer találkozott, nyáron kirándulásokat, télen csillaghegyi ródlikirándulásokat szerveztek. Gróf Bethlen Györgyné segítségével külön női kabinok és napfürdőhelyek fenntartását kérelmezték a strandon, sikerrel.²⁶¹

4. Iparos Lányok Kongregációja

Prézesük Csergő Benedek. 1926. február 14-én, a Hölgyek Kongregációjának jubileumi ünnepnapján „*alakult meg és tartotta hat hónapi előkészület után az első jé-löltfelvelet. Tizenöten állottak a lilimos zászló alá, hogy a különböző munkatermek, műhelyek sokszor veszélyes légkörében is mindég megőrizhessék lelkiük tisztaságát. Mária, az »erős Asszony« – és Liziói sz. Teréz, a pártfogójuk – segíteni fogják őket, hogy ezen jó elhatározásuk mellett mindég híven kitarthassanak».*²⁶²

5. Szivgárda, Jézus Szent Szíve Társulat

A Jézus Szent Szíve tiszteletének gyakorlására alapították az 1925–26-os tanévben a legkisebb, az elemi iskola és a leánygimnázium I–II. osztályos növendékei számára.²⁶³ Az 1934–35-ös tanévben tagjai²⁶⁴ az elemi iskola és a líceum I., II. és III. osztály növendékei. Vezetője dr. Kuncz Ferenc hittanár és az osztályfőnövérek, Szalma M. Szeréna, az 1929–30-as tanévben Pető M. Terézinával,²⁶⁵ az 1932–33-as

256 1935. április 7. és 14-én a Főiskolai Hallgatók közreműködésével előadták Mellau István–Losonczy Gábor *Jairus leánya* ötfelvonásos bibliai zenés drámáját, novemberben pedig a *Csirkefogó* című négyfelvonásos vígjátékot. (Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1934–35. évről.)

257 A hangverseny Zsizsman Rezső karnagy zongorakisérétevel zajlott. (Az 1935. október 13-i gyűlés jegyzőkönyvét követő újságcikk.)

258 A gyűlés jegyzőkönyve.

259 Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1939–40. évről.

260 Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1935–36. évről.

261 Jegyzőkönyvi titkári jelentés az 1933–34. évről.

262 *Mária Kongregáció* 1926. III. 7. 150.

263 Egy adat szerint 1927-ben alakult meg Szt. Tarzicius-csapat név alatt.

264 Egyik tag fölvételi emlékét lásd a 13. képen.

265 1929–1930. Ért. 9.

tanévben Farsang M. Firmina nővérrel.²⁶⁶ Miniszteri engedély száma: 157367–1927.

A Marianum szívgárdistái 1930. október 26-án Krisztus királyságának megünneplésére tartottak ünnepélyt.²⁶⁷

1931. június 4-én, Úrnapiján tartották a zászlószentelést, az új szívgárdisták felavatásával egybekötve.²⁶⁸ „Délelőtt a szentmisén közös áldozással hódolt a gárda Királyának és 36 kicsiny újonc lépett ismét Jézus Szíve kis katonái közé. Az ünnepi misét az intézet alapítója, dr. Hirschler József pápai prelátus tartotta, aki gyújtó szent beszédével nemcsak a kicsi gárdisták, hanem mindenjelenlévő szívében lánggra lobbantotta a lelkesedést Jézus Szíve országának ügyéért. A szentelés gyönyörű latin szavait édes magyar nyelvünkön is elmondta drága Méltóságos urunk. Egyházunk eme áldó szavaival emeltük fel megszentelt fehér zászlónkat, hogy az élet útján Jézusunk ügyéért győzelemre vezessen. Délután szép számban megjelentek a Marianum és a gárda kedves barátai. Dr. Hirschler József pápai prelátus a gyermek értékéről mondott feledhetetlen kedves ünnepi beszédet. Gróf Bethlen Györgyné zászlóánya a fehér zászló és a ráhimzett piros rózsza jelentőségét közvetlen, édes szavaival beleírta a reá visszamosolygó kis gárdisták szívébe, akik kezéből köszönő szóval, minden drága jótévőt áldva átvették a zászlót, hogy hűségük csókját hintsék fehér selymére. Megható pillanata volt az ünnepségnak, mikor a kis gárdisták egyenkint megcsókolták a kis Jézus képével díszített zászlót és megfogadták, hogy soha, soha el nem hagyják. Élőkép zárta be a kis ünnepséget: a kis Jézus és Nagyasszonyunk megáldják a zászlót, amelyet szent Imre királyfi és egy magyar ruhás kislány hajt le áldásvételre; szent Erzsébet rózsát szór a zászló útjára és angyalkák serege mosolyog az alája sorakozó gárdista testvérkéikre. A kis Jézus az egész menyországgal áldásfavirágot küld mindazoknak, akik a zászlóra adakoztak, hogy legyenek mindörökre áldottak! Drága jótévőink nevét arany és ezüst szegbe, de még inkább szívéinkbe vésvé, imánkba foglalva őrizzük: zászlónk fehér rúdjáról szeretettel mosolyognak ránk e kedves nevek, melyeknek viselőit a jó Isten áldja! A délutáni műsor egyébiránt a következő pontokból tevődött össze: 1. Fegyverben áll a gárda... ének. 2. Ünnepi beszédet mond dr. Hirschler József pápai prelátus. 3. Zászlószögek beverése névsor szerint. 4. Lengve leng... ének. 5. Gróf Bethlen Györgyné zászlóánya átadja a zászlót a gárdának. 6. a gárdisták nevében megköszöni Szathmáry M., Babos M. és Magyarosy A. 7. Zengjen ajkam... ének. 8. Szívgárdisták hódolata. Szavalja: Czellele M., Engelbrecht M., Fo-

266 1932–33. Ért. 13.

267 Műsor: 1. Zengjen ajkam, énekelte a gimnázium. 2. Üdvözlő. Mondta Szathmáry Margit gimnazista. 3. Mi egyet akarunk. Szavalta 6 növendék. 4. Fel katonák. Énekelte a gimnázium. 5. Királyunk jöjj. Szavalták négyen. 6. Istent akarjuk. Énekeltek a gimnazisták. 7. Szívgárdisták hódolata. Szavalta hat gimnazista. 8. Dalra, dalra fel. Énekeltek az elemisták. 9. Köszöntő. Szavalta hat elemis. 11. Zongoraszám négy kézre. 12. Beszélgetés Jézuskával. 14. Hol szent Péter. Énekelte az összes gárdista (Aranyszálak. EML, 1930. november 2. 92–93.).

268 Az esemény megörökítését lásd a 3. képen. Szívgárdisták csoportját lásd az 1. képen.

dor I., Hatfaludy M., Kapitány M. és Katrovics E. 9. Esküszóra nyílik ajkunk... ének. 10. Mael Ferenc: Szívárdista zászló szentelésére. Szavalja: Kovács K. 11. Fel katonák... ének. 12. Alkalmi vers élőképekkel. Szavalja: Kiss E. Kis Jézus – Szöcs E., Nagyasszonyunk – Fejér Irénke, Szent Erzsébet – Nagy R., Szent Imre – Tuka M., Magyar lányka – Simon G., Angyalkák. 13. Hol szent Péter... ének. 14. A szívárdisták dalolva elvonulnak.²⁶⁹

Az 1941-ben újból életre hívott gárdát (már ismét az I.–II. osztály tanulóival) Jónás M. Hedvig igazgatónővér vezette. A tanulók közül az alakuló gyűlésen kapitányt választottak.²⁷⁰ Ekkor számoltak be a nyári szünet alatt teljesített szívárdista kötelezettségekről is. A szavalatok, énekszámok, a fehér vasárnapról és Oltári-szentségről szóló vezetői beszéd után „a húsvéti nyuszi által hozott könyvjelző és apró tojások, cukorkák kiosztása következett”.²⁷¹ Ebben a tanévben 101 szívárdista volt. A Szív újságból 118 példányt rendeltek. A Jézus Szíve kis katekizmusból naponta megtanultak pár kérdést. A reggeli második becsengetéskor felajánlóimat mondtak, és a szívárdaindulót énekeltek.²⁷² 1941. május 25-én szavalókórossal és magyar táncsal vettek részt a kolozsvári szívárdisták ünnepélyén. Pénzsegéllyel támogatták a bácskai szegény gyerekeket,²⁷³ az Irisz-telepi napközi otthon gyerekei számára szeretetsomagot készítettek. Kórházi betegek számára „kis felállítható, kartonra ragasztott vagy üvegezett szentképeket” készítettek. Az Árpád-házi Boldog Margit Önképzőkör²⁷⁴ szórványmozgalmába ruhaneműk, játékszerek gyűjtésével és készítésével kapcsolódtak be, oltárkövet vettek egy templom nélküli, miséit az iskola helyiségében végző falu számára.²⁷⁵

Az 1942–43. tanévben nagybőjtben erénygyakorlatos táblákat függesztettek ki az osztályokban, és figyelmeztető tábláskát helyeztek ki a Nagy Magyar Engesztelés mozgalomba való bekapcsolódás jeléül, és postaládákba gyűjtötték az engesztelés szellemében végzett önmegtagadásokat, imákat és egyéb jó cselekedeteket. Októberben megalakították az Élő Rózsafüzért. Szent Erzsébet névünnepére triduummal készültek. Farsang vasárnapján meglátogatták a helybeli Vöröske-reszt Kórház sebesült katonáit. 50 darab katonaimakönyvet ajándékoztak a kórháznak. Májusban erényvirágokkal kedveskedtek a Szűzanyának. Reggelente a

269 Aranyszálak. *EML*, 1931. június 14. 531.

270 A tagavatásra 1941. június 8-án, Szentháromság ünnepén került sor. A ft. Rácz György hitoktató által végzett szertartáson érmet és felavatási képet kaptak. A tanév végén búcsúajándék-képpen pedig a *Vizsgai emlék* című füzetecskét (1940–1941. Ért. 40.).

271 1940–1941. Ért. 40.

272 1941–42. Ért. 17.

273 1941–42. Ért. 17.

274 A Marianum leánygimnáziumának önképzőköre 1917-ben kezdte meg működését a Tanker. Kir. Főigazgatóságtól 523–1918. szám alatt jóváhagyott alapszabályok szerint. (1917–18. Ért. 29.) A népi szakosztály munkájába bevonta a Marianum összes tagozatát (lásd Tatár 2018).

275 1941–42. Ért. 16–17.

tanítás előtt Szűzanya tiszteletére énekeltek. Közösen végezték el mindennap a felajánló imát.²⁷⁶

Következtetések

A hitbuzgalmi egyesületek hierarchikus szerkezete lehetőséget nyújtott a vezető tanárok, nővérek (prézes, prefekta) és a tanulók tanórán kívüli együttműködésére. A tagság több osztályból verbuválódott, és külön szakosztályokban is csoportosult, így az iskola közösségén belül a kongregációs tagok kohézióját a közös szakrális idő (közös áldozások, imádkozások stb.) és a kulturális, szociális tevékenységek közös megszervezése biztosította. Gyűléseiken az intézet több tanára is tartott előadást, az irodalmi, természettudományi, zenei, képzőművészeti ismereteket gyakran vetített képek kíséretében osztották meg a hallgatósággal. A tisztikar számos feladatot látott el: szervezés, jegyzőkönyv vezetése, könyvtárszolgálat stb. A díszgyűlések, nyilvános ünnepélyek változatos műsorszámait (beszéd, ének, hangszeres előadás, színjáték, szavalás, felolvasás) sokféle lehetőséget nyújtottak a tagok szereplésére, az énekkari számok, a daljátékok, a színművek és az élőképek pedig egyszerre sok szereplőt vehettek igénybe (például 56 tagot). Az ünnepélyek előkészítése, a szociális tevékenységek megvalósítása mellett több, a tagságon belüli kapcsolatot, tiszteletet és egymásra figyelést erősítő gesztus is gyakorlatban volt. A vezető tanárok és nővérek, a prézes és prefekta iránti tisztelet jele volt azok névnapjának köszöntése. A püspököt levélben köszöntötték neve napján. A Hölgyek Kongregációjában 1933-tól vált rendszeressé a farsangi délután keretében a névnapozás megülvése. A Kisebb, Nagyobb, Hölgyek és Iparos Lányok Kongregációja és a Szívárdák között a közös tagfelvételek, közös ünnepélyek, egymás rendezvényeinek látogatása biztosította a szorosabb kapcsolatot.

Az egyesületek kongregációs, illetve szívárdaindulóval rendelkeztek. Az egyesületi tárgyak közé tartoztak: zászló, a kongregációs érem, könyvek, énektárak, felavatási kép, tanév végi füzetecske, a különböző eseményeken kapott kis szentképek.

A hitbuzgalmi egyesületek a mindennapi élet megéléséhez fejlesztettek ki szemléletet, és tudatos mindennapi cselekvési formákra szoktatták rá a növendékeket. Inspiráló közegként működtek az önnevelésre. A kongregációs nőtípus modellálását a kongregációs szabályok, női szentek meg „kiváló nők” életútjainak ismeretése révén igyekeztek elérni, ezek által egyúttal a női hivatást is tudatosítani a tanulóknak. A női erényekről szóltak a prézesek elmélkedései, meghívott előadók előadásai, díszgyűlések felolvasásai, a gyűléseken ismertetett olvasmányok, az egyes ünnepnapokon bemutatott vallásos színművek (*Noémi, Ruth, Jairus leánya*),

²⁷⁶ 1942–43. Évk. 77.

versek, énekek. Az egyes szentek erényeinek elsajátításában segítette a lányokat az erénygyakorlatok (szentáldozás, szentségimádás, szentmishallgatás, lelki olvasmány, lelki áldozás, elmélkedés, alamizsnálkodás, rózsafüzér, beteglátogatás, egyéb jó cselekedetek) tudatos végzése, azok füzetecskébe jegyzése, azok rendszeres megbeszélése a prézessel. Ösztönző eszközként szolgáltak az osztályokban kifüggesztett erénygyakorlatos táblák. A példaértékű tulajdonságok (önfegyelem, türelem, jó modor, munkaszeretet) fontosságát farsang idején a „görbe tükör” módszerével igyekeztek tudatosítani: az ekkor előadott vígjáték, zenei tréfa, tréfás daljáték gyakran a lányok elítélendő tulajdonságait, magatartását („kotnyeles kisaszony, modern lány”) mutatta meg a közönségnek.

Az erénygyakorlatok, a szentisztelet formái (díszgyűlés, tanulmányút, kirándulás, zarándoklat, szentképállítás) a transzcendens világ felé fordította a tagság figyelmét. A vallásgyakorlat szakrális terei mellé (templom, kápolna, díszterem/tornaterem) új helyeket alakítottak ki a szentisztelet számára (például 1927-ben a Marianum csillaghegyi kertjében Mária-képet, 1929-ben az intézeti bentlakás kertjében Szent Teréz-szobrot, 1930-ban a Bükkben Mária-képet avattak fel). Az egyesület megszervezte és számonkérte a nyári programot is, ezzel is tudatosítva a tanulóknak, hogy a vallásos élet nem ünnepnapok és iskolaévek, de a mindennapok tartozéka. Életvezetésükbe beépítették a vallásgyakorlás ritmusát: a napi szintű, tanév alatti, az év szerkezetébe beillesztett vallásgyakorlását. Az iskolakertben, kirándulóhelyen felállított szentképek a szórakozás idejét, helyét is a szakrális dimenzióba emelte. A Kolozsvár (és más városok) kórházai, szanatóriumok, aggház, fogház, leány- és árvaház, (Pata utcai, Irisz-telepi, Kajántói) napközi otthonok, könyvtárak, plébániák, Oltáregylet, Rózsafüzér Társulat, templomi zenekar stb. segítségével, felkeresése által is megismerték a vallásosság gyakorlásának és a szociális tevékenység számos, a privát szférán és a templomi közegen kívüli helyszíneit. Az egyesületek rituális eszköztára (mise, díszgyűlés, díszelőadás, közös szentáldozás) a szociális tevékenység számos típusával egészült ki (szeretetsomagok, folyóiratok küldése katonáknak, árvák, szegények, menekültek, aggok, betegek segítése, gyerekek foglalkoztatása, szórványmunka, missziók támogatása stb.). Programjaik lehetőséget nyújtottak a város többi kulturális és szociális intézményeivel való együttműködésre (más iskolák, Kolping-egylet, Katolikus Nőszövetség stb.).

A vallásgyakorlat újabb rítusokat integrált az évek során (zarándoklatok, a Szent Család-járás, lourdes-i ájtatosság). Karitatív tevékenységre nyújtott lehetőséget az intézet Árpád-házi Boldog Margit Önképzőkörének szórványmozgalmába (1941–42), illetve a Kistestvérmozgalomba való bekapcsolódás (1942–43). A vallásos mozgalmak (például 1927-ben Árpád-házi Boldog Margit szentté avatása érdekében indított mozgalom, 1942-ben a Nagy Magyar Engesztelés mozgalma) bizonyos cél érdekében végzett intenzívebb vallásgyakorlatra (felajánlott szentmishallgatások és szentáldozások, az engesztelés szellemében végzett önmegtagadások, imák és egyéb jó cselekedetek) nyújtottak lehetőséget. A kolozsvári kong-

regációkkal szervezett közös magisztrátusi ülés, közös tagfelvételek, közös szentáldozás (például Boldog Margit születésének 700 éves évfordulóján vagy a mexikói üldözött katolikusokért, a hollandiai kongregáció kérésére pedig az orosz egyházüldözés ellen) a katolicitás (egyetemesség) élményében részesítette a tagokat (vö. Barna 2015. 648.).

Az egyesület megreformálta a vallásos élet médiumhasználatát: az irodalmat, a verset, a zenét, a képzőművészetet, a filmet, a színházat bevonta a vallásos életbe; igénybe vette a levelet (a püspököt levélben köszöntötték neve napján, a kültagokkal, más kongregációk tagjaival leveleztek), a sajtót (kongregációs híreket közöltek, a gyűléseken adott rovatokat közösen olvasták, pályamunkákat küldtek be), a faliújságot. Új beszédhelyzeteket, beszédmódokat, szövegformákat és interakciókat tett relevánssá.

A sajtóban közölt ünnepélyek műsorai az egyes szentek tiszteletét fenntartó, terjesztő műfajokat, alkotásokat, gesztusokat mutatják meg, a naptári év kiemelt napjait (farsang, anyák és apák napja, nagyböjt, Mikulás-nap), az ünnepség szervezőit, szereplőit. (Az évkönyvekben, havi közlönyökben megjelent műsorokra jellemző, hogy név szerint tüntették föl az egyéni vagy csoportos alakítások szereplőit. Jelen írásban többnyire eltekintettem ettől, adott esetekben a szereplők számát tüntettem fel). E műsorok alapján vizsgálható az egyes szentek tiszteletének költészete. A művek között megtaláljuk az intézet tanárainak (Kende János Faustinus), a kongregációs tagoknak (Lőrinczy Margit) alkotásait is. Az ünnepi események műsorában az egyes műfajok rituális használata is követhető. Az emlékünnepek, díszgyűlések alkalmi a kongregációs élet kiemelt napjai (tagavatás, fogadalomújítás, zászlószentelés, évfordulók), a prézes és prefekta névnapja, a szentek napjai és a vallásos élet kiemelt eseményeinek évfordulói voltak. Ezek rituális eszköztárába tartozott a beszéd, szavalat, felolvasás, ének, hangszeres előadás. Ezeket egészítették ki a nagyobb lélegzetű szereplések. Vallásos színművek elsőáldozók ünnepén, jubileumi ünnepségen, Mária-kép felállításának ünnepségen, valamely szent napját, Hirschler József neve napját ünneplő díszgyűlésen, illetve karácsonykor kerültek megrendezésre. 1912–1926 között a tagavató (és évváró), az egyesület patrónájának tiszteletére rendezett ünnepélyek (Immaculata napján és Szűz Szent Margit napján), jubileumi ünnepség (a Hölgyek Kongregációjának 10 éves, az Immaculata dogma 70 éves évfordulója) és a farsangi (jótékonyági) ünnepélyek műsorai tartalmaztak élőképeket²⁷⁷ is. A tagavató ünnepségeken a kongreganisták Szűz Máriának tett hódolata került bemutatásra, például *Ave Maria* ének kíséretében, Szűz Szent Margit napján a patróna életének bemutatását szolgálták az élőképek, a

277 Keszeg Vilmos az első világháború előtti tordai társadalmi-közművelődési élet részét képező élőképek elemzését végezte el, rávilágított a produkciók létrehozásának, előadásának a kisvárosi életben betöltött szerepére, a színházművészetnek a helyi lakosság eszmevilágára kifejtett hatására: az élőképek hogyan vitték be, tették mindennapivá a kisvárosi életébe a magasztos eszmék közvetítésének gesztusait, testtechnikáit (Keszeg 2002, 2017).

prefekta felolvasásának kíséretében. Az élőkép előkészítésében szerepet játszott az ünnepség időszaka is (nagyböjt, farsang). A farsangi szórakoztató műsor élőképei magyar dalok, énekek helyzetképeit jelenítették meg. Híres festők Immaculata-ábrázolását megjelenítő élőképeket magyarázat, szavaltat, énekszám kísért. 1931-ben Űrnapján a Szívőárda zászlószentelésén bemutatott élőkép az áldás gesztusára épített. 1934–35-ben a Hölgyek Kongregációjának névnapi köszöntéssel egybekötött farsangi délutánján az élőképek a parodizálás eszközeül szolgáltak: az egyes szakosztályok parodisztikus bemutatásul.

Hirschler József intézetalapító igazgató személye meghatározó volt e hitbuzgalmi egyesületek életében. Halálát követően emlékünnepek részét képezte sírjának felkeresése. Az elhunyt tagtársak emlékének ápolása (misealapítvány, halottak napi koszorúzás) ugyancsak gyakorlatban volt. A kongregációs énekkar a tagok esküvőjén is fellépett.

A Marianum hitbuzgalmi egyesületeinek működése, a tagosztályok keretében kifejtett tevékenységük számos célt szolgált: szellemi, kulturális programjaik a közművelődési nevelés eszközei voltak, emellett a jellemalakítást, a szociális érzékenységet és felelősségérzést fejlesztették a tagság és közönségük körében. A szentek kultusza az önnevelés, a másokra való odafigyelés terén nyújtott motivációt, útbaigazítást és támaszt.

Szakirodalom

ASSMANN, Jan

1999 *A kulturális emlékezet. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban.* Budapest: Atlantisz Könyvkiadó.

BARNA Gábor

2014 *Hogyan szerkesszük meg egy szent tiszteletét? A társadalmi igények, a politika és a megélt vallásosság szerepe Árpád-házi Margit szentté avatásában.* In: Barna Gábor–Kerekes Ibolya (szerk.): *Vallás, egyén, társadalom.* Szeged: SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, 163–205. (Szegedi Vallási Néprajzi Könyvtár 39, MTA–SZTE Vallási Kultúrákutató Csoport. A Vallási Kultúrákutató Könyvei 7.)

2017 *A vallási és nemzeti ünnep megtartó ereje.* In: Jakab Albert Zsolt–Vajda András (szerk.): *Aranyhíd. Tanulmányok Keszeg Vilmos tiszteletére.* Kolozsvár: Kriza János Néprajzi Társaság–BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Intézet–Erdélyi Múzeum-Egyesület, 419–429.

BODÓ Márta

2012 *Az iskolai színjátás évszázadai: élő forrás a mának.* *Keresztény Szó* XXIII. 1. (január). (Online: <https://keresztenszo.verbumkiado.ro/archivum/2012/januar/5.html>. – Utolsó hozzáférés: 2019. július 30.)

- 2014 Lánynevelés és színi gyakorlat a 20. század elején a kolozsvári Marianumban. In: Egyed Emese (szerk.): *Képes beszéd. Színház- és filmművészeti tanulmányok* 2. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 25–37.
- 2016a The Education of Hungarian Girls and the „Marianum” Catholic School in Cluj/Kolozsvár. A Cultural and Historical Perspective. *Studia Universitas Babeş-Bolyai, Theologia Catholica Latina* LXI. 1. 57–69. (January–June)
- 2016b A katolikus diákszínjátás közösségépítő ereje Erdélyben. *Korunk* XXVIII. 5. 71–77. (Online: http://epa.oszk.hu/00400/00458/00547/pdf/EPA00458_korunk_2016_05_071-077.pdf. – Utolsó hozzáférés: 2019. július 30.)
- BOGA Alajos, dr.
- 1940 *A katolikus iskolázás múltja Erdélyben*. Székfoglaló a Pázmány Társaság 1940. március 12-iki felolvasó ülésén. Cluj–Kolozsvár: A Pázmány Társaság kiad. Minerva. (Online: http://mtdaportal.extra.hu/books/boga_alajos_a_katolikus_iskolazas_multja_erdelyben.pdf – Utolsó hozzáférés: 2019. július 30.)
- BURA László
- 2002 Mária-Kongregációk Szatmárnémetiben. *Keresztény Szó* XIII. 3. (Online: <http://epa.oszk.hu/00900/00939/00038/text.htm#06> – Utolsó hozzáférés: 2019. július 30.)
- DÁVID Gyula
- 2000a Kulturális és szakmai intézmények, egyesületek. 1918–1944. In: Bihari Zoltán (szerk.): *Magyarok a világban. Kárpát-medence. Kézikönyv a Kárpát-medencében, Magyarország határain kívül élő magyarságról*. Budapest: Ceba Kiadó, 357–359.
- DEÁKY Zita
- 2015 *Gyermekek és serdülők munkája Magyarországon a 19. századtól a második világháborúig*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- FARKAS Mária Margareta SSND
- 2001 *Az iskolanővérek szegedi intézetének iskolái 1873–1948*. I–II. Szeged: Szegedi Iskolanővérek Alapítvány.
- GAÁL Honora
- 1913 *Öt esztendő a kolozsvári Mária-Kongregáció életéből*. 1908. dec. 8. – 1913. dec. 8. Kolozsvár.
- GYÖNGYÖSI M. Aurélia, dr.
- 1941 A harminc éves Marianum. In: Uő: (szerk.): *A kolozsvári Marianum Róm. Kat. Leánynevelőintézet Évkönyve az 1940–41. iskolai évről. Az intézet fennállásának 30. évében*. Kolozsvár, 8–16.
- HEREPEI János
- 1928 Az erdélyi leányoktatás első nyomai. *Erdélyi Helikon* I. 4. 303–309. (Online: <http://documente.bcucuj.ro/web/bibdigidigit/periodice/erdelyhelikon/pdf/>

BCUCLUJ_FP_247244_1928_001_001.pdf – Utolsó hozzáférés: 2019. július 30.)

JAKAB Albert Zsolt

- 2015a Az emlékezet társadalmi funkciói Kolozsváron (1440–2012). In: Barna Gábor–Keszeg Vilmos (szerk.): *Patrimónium és társadalom a 20. században. A VII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus előadásai, Kolozsvár, 2011. augusztus 22–27.* Kolozsvár–Budapest: Kriza János Néprajzi Társaság–Nemzetközi Magyarástudományi Társaság, 9–34.
- 2015b Az ezredik év. A millennium ünneplése és reprezentációi Kolozsváron. In: Jakab Albert Zsolt–Kinda István (szerk.): *Aranykapu. Tanulmányok Pozsony Ferenc tiszteletére.* Kolozsvár: Kriza János Néprajzi Társaság–Szabadtéri Néprajzi Múzeum–Székely Nemzeti Múzeum, 865–890.
- 2017 Homo memor. A 19–20. századi (lokális) emlékezőskultúra szerkezete. In: Jakab Albert Zsolt–Vajda András (szerk.): *Aranyhíd. Tanulmányok Keszeg Vilmos tiszteletére.* Kolozsvár: Kriza János Néprajzi Társaság–BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Intézet–Erdélyi Múzeum-Egyesület, 401–418.

KENDE János

- 1927 Dr. Hirschler József. In: Rajka László (szerk.): *Emléklapok a Marianum történetéből.* Cluj: [Providentia], 10–19. (Online: <http://mek.niif.hu/11800/11856/11856.pdf> – Utolsó hozzáférés: 2019. július 30.)

KÉRI Katalin

- 2015 *Lánynevelés és női művelődés az újkori Magyarországon (nemzetközi és nő-történeti alapozással).* Akadémiai doktori értekezés. Pécs. (Online: http://real-d.mtak.hu/837/7/dc_1067_15_doktori_mu.pdf – Utolsó hozzáférés: 2019. július 30.)

KESZEG Vilmos

- 2002 Az ünneplő Torda. Az ünneplés alkalmi és terei egy kisvárosban. In: Pócs Éva (szerk.): *Rítus és ünnep az ezredfordulón.* Budapest: L'Harmattan–Marcali Városi Helytörténeti Múzeum, 21–42.
- 2011 *A történetmondás antropológiája. Egyetemi jegyzet.* Kolozsvár: Kriza János Néprajzi Társaság–BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék (Néprajzi Egyetemi Jegyzetek 7.)
- 2017 Élőképek tordai színpadokon (1900–1911). In: Bartha Katalin Ágnes–Biró Annamária–Demeter Zsuzsa–Tar Gabriella-Nóra (szerk.): *Hortus amicorum. Köszöntőkötet Egyed Emese tiszteletére.* Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 429–446.

LŐNHÁRT Tamás

- 2002 Asociațiile femeilor maghiare din Transilvania în prima jumătate a secolului XX. In: Cosma Ghizela–Țărău, Virgiliu (coord.): *Condiția femeii în România în secolul XX.* Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 63–80.

MIKLÓS Tamás, P.

2005 A magyar gyermek- és ifjúsági szervezetek a dualizmus kori Magyarországon (1867–1918). *Neveléstörténet*. 1–2. (Online: http://www.kodolanyi.hu/nevelestortenet/?act=menu_tart&rovat_mod=archiv&eid=31&rid=1&id=143 – Utolsó hozzáférés: 2019. július 30.)

MÜLLER Ildikó

2001 A Budapesti Tudományegyetem nőhallgatóságának társadalmi összetétele (1896–1914). *Korall* 3–4. (Tavaszi–Nyári). (Online: <http://epa.oszk.hu/00400/00414/00003/pdf/mullerildiko.pdf> – Utolsó hozzáférés: 2019. július 30.)

NÓDA Mózes

2001 Asociațiile Romano-Catolice din Transilvania în perioada interbelică și relațiile lor cu organizațiile laice minoritare. *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Catholica Latina* XLVI. 1. 57–69.

PUKÁNSZKY Béla

2006 *A nőnevelés évezredei. Fejezetek a lányok nevelésének történetéből*. Budapest: Gondolat Kiadó.

2013 *A nőnevelés története*. Budapest: Gondolat Kiadó.

PUSZTAI Gabriella

2009 *A társadalmi tőke és az iskolai pályafutás*. Budapest: Új Mandátum Kiadó. (Online: <http://mek.oszk.hu/12100/12193/12193.pdf> – Utolsó hozzáférés: 2019. július 30.)

RAJKA László (szerk.)

1927 *Emléklapok a Marianum történetéből*. Cluj: [Providentia]. (Online: <http://mek.niif.hu/11800/11856/11856.pdf> – Utolsó hozzáférés: 2019. július 30.)

RÉBAY Magdolna

2008 Leánygimnáziumot?! Alapítási törekvések 1891–1892-ben. In: Császár Melinda–Rosta Gergely (szerk.): *Ami rejtve van s ami látható. Tanulmányok Gereben Ferenc 65. születésnapjára*. Budapest–Piliscsaba: LOISIR Könyvkiadó Kft., 395–410. (Pázmány Társadalomtudomány 10.)

SÁNTHA Emese

2010 A kolozsvári Marianum: rekrutáció és önreprodukció (1911–1923). *Erdélyi Múzeum* VI. 1–2. 42–53.

SAS Péter

2008 *Az erdélyi római katolikus egyház 1900–1948*. Budapest: Brankovics István Alapítvány–Mundus Magyar Egyetemi Kiadó. (Mundus – Magyar Művelődéstörténet)

2010 *Egy reneszánsz lelkületű főpap. Dr. Hirschler József főesperes-plébános*. Kolozsvár: Verbum. (Az előszót írta Ft. Kovács Sándor főesperes-plébános.)

2011 *Marianum. A 100 éves római katolikus tan- és leánynevelő intézet emlékezete (1911–2011)*. Kolozsvár: Verbum.

TATÁR Erzsébet-Tímea

- 2016 A közösségépítés narratív technikái az Erdélyi Magyar Lányok ifjúsági folyóirat Aranyszálak rovatában. In: Jakab Albert Zsolt–Vajda András (szerk.): *Érték és közösség. A hagyomány és az örökség szerepe a változó lokális regiszterekben*. Kolozsvár: Kriza János Néprajzi Társaság, 303–334.
- 2018 Önképző- és sportkörök a Marianumban. *Magiszter* XVI. 2. 31–44. (Online: http://padi.psiedu.ubbcluj.ro/wp-content/uploads/Magiszter-2018_2_31-44.pdf – Utolsó hozzáférés: 2019. július 30.)

TORNAY Krisztina Petra (szerk.)

- 2008 *Marianum. Az erdélyi iskolánővérek nyomában*. Debrecen: Miasszonyunkról nevezett Szegény Iskolánővérek Magyar Tartománya.

VALUCH Tibor

- 2002 *Magyarország társadalomtörténete a XX. század második felében*. Budapest: Osiris Kiadó.

VASS Erika

- 2003 Kitért világ. Az 1938-ban, Budapesten rendezett eucharisztikus világkongresszus a turizmus szemszögéből. In: Fejős Zoltán–Szijártó Zsolt (szerk.): *Helye(in)k, tárgy(in)k, képe(in)k. A turizmus társadalomtudományos magyarázata. Tanulmányok*. Budapest: Néprajzi Múzeum, 97–107.
- 2010 A vallásos társulatok szerepe az ifjúsági nevelésben a két világháború között Szeged–Alsóvároson. In: Bali János–Báti Anikó–Kiss Réka (szerk.): *Inde aurum – inde vinum – inde salutem. Paládi-Kovács Attila 70. születésnapjára*. Budapest: ELTE BTK Tárgyi Néprajzi Tanszék–MTA Néprajzi Kutatóintézet, 157–168.

Melléklet

Kongreganista eskü

Az oltár előtt a prézes kezébe letett ígéret a következő volt:

Én ... szabad elhatározásomból ünnepélyesen ígérem, hogy

1. a Mária Kongregáció szabályaihoz mindenkor ragaszkodni fogok, nevezetesen: bárhova visz az isteni Gondviselés, új tartózkodási helyemen és új életviszonyaim között is elvégzem a havonkénti szent gyónást és áldozást és ha működik ott Mária-Kongregáció: átiratkozom és a gyűléseket rendszeren látogatom;
2. a kolozsvári Mária-Kongregációval írásban és ha lehet személyesen érintkezem és évenként felvételem napján hűségem megújítását írásban beküldöm;
3. amennyire tehetem, a Kongregáció folyóiratát járatom;
4. a Kongregáció érmét le nem teszem, hanem – ha Isten is megsegít – a koporsómba viszem.

„Nyugalmazott Kongreganista”, „renegát” nem leszek soha!

Miután így ígéretet tettek, hogy Mária neve szívükben elhalványulni soha sem fog és aláírták az ígéretet, a prézes áldását adta reájuk. Kérte számukra az Isten segítségét azzal a féltő gondnal, azzal a meleg szeretettel, mellyel a jó atya bocsátja fiát a küzdések útjára. (1912–1913. Ért. 53.)

FELVÉTELI OKMÁNY

Jelen oklevéllel bizonyítjuk, hogy Isten nagyobb dicsőségére és a bold. Szent Szűz tiszteletére N. N. testvérünket fölvevük a Mariánum róm. kath. tan- és nevelőintézetben törvényesen szervezett, a Szeplőtelenül fogantatott Szent Szűzről elnevezett és árpádházi Szűz Szent Margit pártfogása alatt álló Mária-Kongregációba és hogy ennél fogva részesül azon összes búcsúknak, jogoknak, kegyelmeknek és kiváltságoknak, amelyeket a római ősrégi kongregációval egyesült társulatok tagjai elnyerhetnek.

Kelt Kolozsvárt, 19..... hó .....n.

prézes.

prefekta.

titkár.

Gaál 1913. 31.

A Hölgyek Kongregációjának évi titkári jelentéseiben közölt szakosztályi munka számszerű kimutatása:

Tanév	Eucharisztikus szakosztály	Kultúrszakosztályi munka	Karitatív szakosztály	A kisegítő kápolna körül végzett munka	Szent Erzsébet-szakosztályi munka	Sajtószakosztályi munka	Vigalmi szakosztály	Ének-szakosztály
1932–33				82	280	97		110
1933–34		70		225	440	73		
1934–35		214	595				44	
1935–36	204	121		137	602			

A Hölgyek Kongregációjának titkári jelentéseiben közölt erénygyakorlatok számának évi kimutatása:

Tanév	Szentáldozás	Hétköznapi szentmishallgatás	Szentségimádás	Lelki olvasmány	Lelki áldozás	Elmétkedés	Alamizsnálkodás	Rózsafüzér	Rózsafüzértized	Beteglátogatás	Egyéb jó cselekedetek
1927–28	2775	2657	7060	3472	6105	4033					
1928–29	3526	2800	6000	3000		3290		2360	4443		
1932–33	1848	1962	2486	1702		1687	494	2092	1416	121	35
1933–34	1657	1522	2501	1738		1502	638	1775	1588	247	747
1934–35	1726	1885	2850	1565	1198	1239		1609	1505		
1935–36	1444		3115	1270	1423	1255		1251	2271		

Könyvtárforgalom az adott évek működéséről számot adó Hölgyek Mária Kongregációjának jegyzőkönyvi titkári jelentései alapján (a számok címekeket jelölnek):

Tanév	Forgalomba került	Lelki olvasmány	Szépirodalmi	Tudományos	Német	Gyarapodás	Legkeresettebb könyvek
1933–34	241	79	132	13	17	14	A nőnevelési íróként ismert Gerely
1934–35		58	234		13		Józsa Jolán munkái

ASOCIAȚIILE RELIGIOASE DIN CADRUL INSTITUTULUI DE FETE MARIANUM DIN CLUJ-NAPOCA

Institutul Marianum a fost primul gimnaziu de fete din Ungaria aparținând unui cult religios, iar evenimentele anului școlar atașate la calendarul creștin, activitatea asociațiilor religioase din cadrul său – în special prezervarea culturii sfinților – au servit educarea religioasă-morală a elevilor, în sensul larg al noțiunii, respectiv au oferit ocazii speciale pentru o aprofundare sau o trăire mai intensă a vieții religioase. Studiul prezintă ocaziile și formele de adorare a sfinților din cadrul institutului.

Tatár Erzsébet-Tímea: A kolozsvári Marianum Tan- és Leánynevelő Intézet hitbuzgalmi egyesületei

---

RELIGIOUS SOCIETIES WITHIN THE MARIANUM GIRLS' SCHOOL FROM
CLUJ-NAPOCA

The Marianum Institute was the first congregational girls' gymnasium of Hungary. The events of the school year related to the Christian calendar and the activity of the religious societies – especially the adoration of the saints – were serving the moral and religious education of the girls, in the wider meaning of the notion, respectively were raising occasions to a deeper experience, an inner experience of religious life. The present study presents the occasions and forms of the adoration of saints within the institutions.

